

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE TOPLUMSAL HAFIZA VE YUMUŞAK GÜÇ: TÜRKİYE’NİN KAMU DİPLOMASİSİ MİMARISİNDE TİKA VE YTB’NİN STRATEJİK ROLÜ

COLLECTIVE MEMORY AND SOFT POWER IN INTERNATIONAL RELATIONS: THE STRATEGIC ROLE OF TİKA AND YTB IN THE ARCHİTECTURE OF TURKEY’S PUBLIC DIPLOMACY

Soner TAUSCHER*

Özet

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) yıkılmasıyla birlikte uluslararası ilişkiler alanında gücün içeriği ve kullanım niteliği değişim göstermeye başlamıştır. Bir devletin dış aktörlere istediklerini yaptırma kapasitelerinin merkezi sadece ordu, coğrafya, nüfus ve ekonomi temelli savaş ya da tehdit içeren geleneksel sert güç unsurlarına bağlı olmaktan çıkmıştır. Devletlerin dış aktörlerin halklarını kültür, spor, eğitim diplomasisi, sinema, dizi ya da edebiyat gibi unsurlar üzerinden etkilemelerine ve ikna etmelerine bağlı olduğu öteden beri var olan diplomatik unsurlar önem kazanarak merkezileşmiştir. Devletler, yumuşak güç olarak tanımlanan bu durumu etkin olarak kullanabilmek adına kamu diplomasisi kurumlarını oluşturmuştur. Türkiye Cumhuriyeti de bu değişime uyum sağlayarak kendi kamu diplomasisi kurumlarını kurmuştur. Özellikle 2000’lerden sonra yumuşak güç bağlamında önemli atılımlar gerçekleştirilmiştir. Türkiye, Osmanlı coğrafyası başta olmak üzere “Gönül Coğrafyası” olarak tanımlanan geniş bir bölgede yumuşak güç politikalarını etkin bir şekilde kullanmaya başlamıştır.

Akademik çalışmalarda gücün değişen doğası, yumuşak gücün teorik kavramsallaştırılması ve kamu diplomasisi kurumlarının idari yapıları ve faaliyetlerine yönelik çalışmalar bulunmakla beraber yumuşak gücün kurulması ve sürdürülebilmesi için gerekli olan en önemli unsurlardan olan toplumsal hafıza ile uluslararası ilişkiler arasındaki bağlantıya yönelik çalışmalar

Abstract

With the dissolution of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), the content and nature of the use of power in the field of international relations began to change. The capacity of a state to make external actors do what it wants was no longer solely dependent on traditional hard power elements based on the military, geography, population, and economy, which involve war or the threat of force. Diplomatic tools that have long existed—based on influencing and persuading the publics of external actors through elements such as culture, sports, educational diplomacy, cinema, television series, or literature—have gained importance and become more central. This phenomenon, known as soft power, has led states to establish public diplomacy institutions to enhance their international influence through non-coercive means. The Republic of Turkey has also adapted to this shift by developing its public diplomacy institutions and making significant advancements in soft power, particularly in the post-2000 period. Turkey actively employs soft power strategies across a vast region, often referred to as the “Gönül Coğrafyası”, which primarily encompasses former Ottoman territories.

While extensive academic research has explored the evolving nature of power, the theoretical foundations of soft power, and the institutional structures and activities of public diplomacy organizations, the relationship between collective memory—a crucial component

*Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Dr. Öğretim Üyesi

E-posta: sonert@sakarya.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-7310-5661

Makale Atfı Bilgisi: TAUSCHER Soner (2025). Uluslararası

İlişkilerde Toplumsal Hafıza ve Yumuşak Güç: Türkiye’nin Kamu

Diplomasisi Mimarısında TİKA Ve YTB’nin Stratejik Rolü,

Avrasya Etüdleri

Gönderim Tarihi: 31.03.2025 **Kabul Tarihi:** 20.06.2025

oldukça kısıtlıdır. Bu çalışma bu eksikliği gidermeye katkıda bulunmak amacıyla öncelikle güç unsurlarının kavramsal çerçevesini çizip, uluslararası ilişkiler ile toplumsal hafıza arasındaki bağı açıklamaktadır. Ardından Türkiye'nin yumuşak gücünü oluşturmak için ihdas ettiği kamu diplomasisi kurumlarına ve bu kurumların toplumsal hafızanın unsurlarını etkileme stratejisine odaklanmaktadır.

Bu bağlamda, kamu diplomasisi stratejilerinin, uluslararası ilişkilerde yumuşak güç kullanımının etkinliğini artırmadaki rolü TİKA ve YTB gibi önemli kurumlar üzerinden irdelenmiştir. Araştırma sonucunda Türkiye'nin kamu diplomasisi kurumları aracılığıyla yürüttüğü "Tam Kapsayıcı Kamu Diplomasisi" politikalarının, toplumsal hafıza üzerinden şekillenen uzun vadeli bir uluslararası etki yarattığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler ve Toplumsal Hafıza, Kamu Diplomasisi, Yumuşak Güç, TİKA, YTB.

in the establishment and sustainability of soft power—and international relations remains underexamined. Addressing this gap, this study first outlines the conceptual framework of power and its various dimensions before analyzing the intricate link between international relations and collective memory. It then examines Turkey's public diplomacy institutions, particularly their strategies for shaping collective memory as part of their broader soft power agenda.

In this context, the study explores the role of public diplomacy strategies in enhancing the effectiveness of soft power in international relations, with a specific focus on key institutions such as the TİKA and YTB. The findings indicate that Türkiye's "Total Comprehensive Public Diplomacy" policies, implemented through these institutions, have fostered a long-term international impact by leveraging collective memory as a strategic tool in diplomatic engagements.

Keywords: International Relations and Collective Memory, Public Diplomacy, Soft Power, TİKA, YTB.

Giriş

Sosyal bilimlerin önemli konularından biri gücün ne olduğu ve nasıl kullanıldığıyla ilgili olmuştur. Özellikle devletlerin iç siyasette olduğu kadar dış aktörlere yönelik de güç kullanımlarının tanımlanması uluslararası ilişkilerin doğasını anlamak için önem arz etmiştir. Uzunca bir süre devletlerin, gücün geleneksel tanımı içinde yer alan askeri, coğrafi, nüfus ve ekonomi gibi unsurları dış aktörlere karşı kullandıkları ve nihai yaptırım gücünün buradan kaynaklandığı düşünülmüştür¹. Böylece güç, karşılıklar ya da direnişlere rağmen iradesini kabul ettirebilme kapasitesiyle tanımlanan sade ama etkili bir ifadeye dönüşmüştür. Her ne kadar gücün geleneksel tanımı içerisinde, realistlerde olduğu gibi, kaba kuvvet (*Sert Güç/ Hard Power*) dışındaki diplomatik, tarihsel, dini, sivil unsurların gücün etkinliği ve verimliliği için önemli olduğu düşünülse de nihai sonucun alınabilmesi için öncelikle kaba kuvvete işaret edilmiştir.

Demokratik rejimlerin ve kurumların yaygınlaşması, medyanın kitleselleşmesi gücün bu tanımını, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası, sorgulatmıştır. Demokratik iktidarların toplumsal hareketler, medya, sivil toplum kuruluşları üzerinden kısmen de olsa iktidarlarını paylaşması gücün değişen doğasına da işaret etmiştir². Böylece geleneksel güç anlayışının yanında her zaman tehdit, savaş, ambargo, çatışma gibi kaba güce dayanmayan unsurların da iktidar ilişkilerinde önemli olabileceği düşünülmüştür. Demokrasi ve hukuk devleti ilkeleri, iktidar seçkinlerini egemenliklerini kullanma noktasında, halka hesap verme ve açıklama yapma, yani politikalarını meşrulaştırma ve yurttaşlarını ikna etme üzerine uzmanlaştırmış. Hükümet uygulamalarının kısa aralıklarla halka duyurulması, kamu politikalarına yurttaşların davet edilmesi ve katılması, seçim kampanyalarında halkı dinleyen siyasilerin ortaya çıkması gücün değişen doğası ve paylaşımıyla ilgilidir. İktidarlar halkı ikna etme ve politikalarını meşrulaştırma araçlarına yaptıkları yatırımların zahmetli ama kaba güçten hem ekonomik hem personel hem de verimlilik açısından daha etkili olduklarını anladıklarında benzer uygulamaları uluslararası sistemde nasıl kullanabileceklerini düşünmüşlerdir. Böylece demokratik Batı toplumlarında sinema, dizi, edebiyat, spor ve medyanın Sovyetler Birliği'ne karşı kaba gücün tamamlayıcı unsuru olarak önem kazandığı görülmüştür³. Amerika'nın Sesi radyosu ya da Hollywood bunun en bariz örneklerindendir.

1 Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004.

2 Steven Lukes, *Power: A Radical View* (2. baskı), Palgrave Macmillan, New York, 2005.

3 Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004.

Sovyetler Birliği'nin beklenilenden önce çökmesinin sebepleri üzerine çalışanlar kaba güç dışındaki bu incelikli unsurların kullanımının demir perde ülkesi halklarının Batı rejimlerine karşı ilgisini ve tezlerinin meşruluğuna karşı ikna olmayı kolaylaştırdığını görmüşlerdir. Bu unsurların 1990'ların başında Yumuşak Güç (*Soft Power*) olarak tanımlanması, bu tanımlama sonrasında devletlerin sahip oldukları bu unsurları daha etkin kullanmak için tedbirler alması tesadüf değildir. Yumuşak gücün devletler tarafından dış aktörlerin özellikle halklarının ikna edilmesi ve onlar tarafından meşru kabul edilmesinde etkili olduğunun görülmesi bu unsurların en etkili ve verimli nasıl kullanılabileceği sorununu doğurmuş, yumuşak güce ulaşabilmek için devletler kamu diplomasisi kurumlarını tek tek oluşturmaya başlamışlardır⁴.

Türkiye Cumhuriyeti de önemli kamu diplomasisi kurumlarından olan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nı (TİKA) aynı dönemlerde, 1992 yılında, kurmuştur. Arkasından birçok kamu diplomasisi kurumu ya Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB, 2010) gibi gerek görülen alanlarda ihdas edilmiş ya da TRT ve THY gibi var olanları değişen diplomatik ve uluslararası sisteme uygun olarak reforme edilmiştir. 2010 yılında ise İletişim Başkanlığı altında Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurulmuştur (KDK). Böylece sadece Türkiye değil, ABD, Japonya, Kore ve Fransa, Almanya, Birleşik Krallık gibi devletler ve AB de kamu diplomasisi kurumlarına ve faaliyetlerine önemli bütçeler ayırmaya başlamışlardır. Uluslararası ilişkilerde yeni gelişen yumuşak güç kavramına ve onun araçlarından olan kamu diplomasisine ilgi gerek kamusal aktörlerden gerekse akademik çevrelerden giderek artmıştır⁵. Özellikle Anglosakson coğrafyada başlayan bu ilgi 2000'lerin başından itibaren Türkiye'ye de gelmiş TİKA ve YTB'nin etkin olarak faaliyetlerinin görünür olduğu 2010'lardan sonra yoğunlaşmıştır. Yumuşak güç üzerine yurt dışı ve yurtiçinde yapılan akademik çalışmalar genellikle uluslararası ilişkilerde gücün değişen doğası, yumuşak güç ve bu gücün kullanımda öne çıkan kamu diplomasisi, kültür diplomasisi vd. diplomasi ya da sivil toplumun etkinliği üzerinedir. Ancak yumuşak gücün bir dış aktöre karşı ya da küresel boyutta inşa edilmesi, halkların bu güce ikna edilmesi ve gücün meşru bulunması sadece iyi bir kamu diplomasisi iletişiminin ötesinde toplumsal hafızanın nasıl inşa edileceği ya da var olan hafızanın nasıl yeniden etkinleştirileceğiyle de yakından ilgilidir.

4 Mark Leonard, "Diplomacy by Other Means", Foreign Policy, No. 132, 2002, s. 48-56.

5 İbrahim Kalın, "Soft Power and Public Diplomacy in Turkey", Perceptions, No: 16 / 3, s. 10-11.

Buradan hareketle bu çalışma Türkiye'nin yumuşak güç araçlarından kamu diplomasisinin toplumsal hafızanın, özellikle Gönül Coğrafyasında⁶, (yeniden) üretimine etkisini araştırmaktadır. Bu araştırmanın anlamlı bir şekilde yapılabilmesi için çalışmada öncelikle gücün değişen doğasının nasıl yumuşak gücü de içerecek şekilde genişlediği ve yumuşak gücün unsurları arasında öne çıkan bir kavram olan kamu diplomasisinin önemi incelenerek kavramsal çerçeve çizilmiştir. Yumuşak güç ve kamu diplomasisi çalışmalarında görmezden gelinen önemli bir unsur toplumsal hafızadır. Halbwachs⁷, hafızanın yalnızca bireyin zihninde oluşmadığını; aksine bireyin bir gruba aidiyeti, sosyal ilişkileri ve ortak referans çerçeveleri aracılığıyla hatırladığını, geçmişi tek başına değil, ait olduğu toplumsal grupların değerleri, anlatıları ve sembolleri aracılığıyla yeniden inşa ettiğini belirtir. Bu bağlamda toplumsal hafıza, sadece geçmişin bireysel birikimi değil; aynı zamanda grupların kimliklerini kurma, meşrulaştırma ve sürdürme biçimidir. Genellikle travmatik bir olayla bağdaştırılan hafızanın sadece savaş ya da soykırım gibi yas içeren bir anma üzerinden oluşmasının aksine olumlu tarihi ve kültürel olaylarla da hafızanın oluşabileceği üstünde durulmuştur. Bu bağlamda toplumsal hafızanın uluslararası ilişkilerde devletler açısından oynadığı ve oynayabileceği roller tartışılmıştır. Sonrasında Türkiye'nin kamu diplomasisini yürüten belli başlı kurumlara ve bu kurumların faaliyet alanlarının toplumsal hafızanın oluşmasında ve sürdürülebilmesinde etkisi olan unsurlarla ilişkisi irdelenmiştir. Türkiye'nin kamu diplomasisi araçlarıyla uyguladığı toplumsal hafıza stratejilerinin her unsuru kapsadığı görülmüş, bu strateji yazar tarafından "tam kapsayıcı kamu diplomasisi" olarak tanımlanmıştır. Son olarak Türkiye'nin uluslararası ilişkilerin hangi politik alanlarında yumuşak güç stratejileri kullandığı incelenmiştir. Burada toplumsal hafıza açısından en önemli kamu diplomasisi kurumlarından olan TİKA ve YTB'nin gerçekleştirdiği faaliyetlerden toplumsal hafızanın oluşturulması ve sürdürülebilir şekilde devam ettirilmesinde öne çıkan örnekler sunulmuştur.

6 Gönül Coğrafyası kavramı, Türkiye'nin dış politikasında yumuşak güç araçları (kamu diplomasisi, eğitim, kültürel işbirliği, insani yardım vb.) yoluyla etki kurmaya çalıştığı, tarihsel ve duygusal aidiyetle temellendirilen, sınır ötesi bir kültürel etki alanını tarif etmektedir. Kavram, özellikle kolektif hafıza ve ortak medeniyet mirası üzerinden yakın coğrafyalarda yaşayan topluluklarla kurulan tarihsel yakınlık üzerine inşa edilmektedir. Türkiye'nin özellikle Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile olan tarihsel bağlarını yeniden hatırlatma ve bu bölgelerle gönül bağı kurma iddiasını dile getirmektedir. Gönül Coğrafyası, Türkiye'nin dış politika söyleminde özellikle 2000'li yıllardan itibaren öne çıkan ve kültürel, tarihsel, dini ve duygusal bağlara atıfla oluşturulan, resmi retorikte yer bulan, Cumhurbaşkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve devlete bağlı kurumların resmi yayın ve web sayfalarında sıkça kullanılmaktadır.

7 Maurice Halbwachs, *Hafızanın Toplumsal Çerçevesi*, çev. Büşra Uçar, Heretik Yayınları, Ankara, 2016.

Güç, Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi: Kavramsal Çerçeve

Siyaset bilimi alanında güç kavramının tartışmalı bir konuma sahip olduğu görülmektedir. İktidar anlamında egemenin kim ya da kimlerden meydana geldiği ya da gelmesi gerektiği Platon'un Devlet⁸ adlı eserini yazmasından bu yana yazılı literatürde tartışıl原因lmıştır. Güç kavramı sadece hiyerarşik bağlamı bakımından kral, yöneticiler ve tebaa üzerinden tartışılmamış, Machiavelli'nin siyaset ve ahlakı ayırdığı⁹ şekliyle nasıl elde edileceğine ve elde tutulacağına yönelik tartışmalar da doğmuştur. Modern dönem açısından Max Weber gücü, bir veya birkaç kişinin kendi isteklerini diğer insanların muhalefetine rağmen yerine getirebilme kapasitesi olarak tanımlamıştır. Ekonomik kalkınma çabalarını da güce erişimin başlıca bileşeni şeklinde ifade eden Weber, Marx'tan farklı bir şekilde ekonomik güç ile politik gücün ayrımını titizlikle yapmıştır¹⁰. Böylece güç konusunda oldukça realist bir bakış açısıyla devletler gücü tek yetkili şekilde kullanabilmekte, gücün unsurları da askeri ve ekonomik sabitliklerden oluşmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gücün bu klasik tanımı eksik kalmaya başlamıştır. Gücü sadece siyasi, ekonomik ya da fiziksel unsurlar üzerinden tanımlamak 1950'lerden sonra ortaya çıkan ve hızla kitleselleşen iletişim teknolojisindeki yeniliklerin, özellikle medyanın, dönüştürdüğü toplumları ve uluslararası ilişkileri anlamada yetersiz kalmıştır. C. Wright Mills, gücün merkezde yer alan bir iktidar elitleri¹¹ tarafından kullanıldığını açıklarken, Robert Dahl, demokratik hareketlerin de etkisiyle, gücü, gözlemlenebilir karar alma süreçleri üzerinden tanımlamış, çatışma halindeki aktörlerin tercihlerini dayatabilme yetkesi olarak görmüştür¹². Steven Lukes ise her iki yaklaşımı da sadece görünürdeki aktörlere bakmalarından ötürü yüzeysel bularak eleştirmiştir¹³. Lukes açısından sadece görünürdeki çatışmalara bakmak gündemin dışında tutulan ama aslında toplumda var olan diğer çatışma konularının anlaşılmasını, gündemin nasıl belirlendiğini ve ideolojik manipülasyonları belirlemeyi güçleştirmektedir. Böylece Lukes, gücün üç boyutlu bir açıklamasını sunar. İlk boyut Dahl'ın konseptine yakın bir şekilde gözlemlenebilir çatışmalarda kimin galip geldiğine bakar. İkinci boyut, gündeme alınan ve gündemde tutulan çatışma konularının kimin tarafından belirlendiğidir.

8 Platon, *Devlet*, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019.

9 Nicollo Machiavelli, *Prens*, Can Yayınları, İstanbul, 2018.

10 Hans Heinrich Gerth and Charles Wright Mills, *From Max Weber: Essays in Sociology*, Routledge, Oxon, 1948, s. 47.

11 Charles Wright Mills, *The Power Elite*, Oxford University Press, Oxford, 1956.

12 Robert Alan Dahl, *Who Governs? Democracy and Power in an American City*, Yale University Press, New Haven, 1961.

13 Steven Lukes, *Power: A Radical View* (2. baskı), Palgrave Macmillan, New York, 2005, s. 1-14.

Çünkü gözlemlenebilir çatışmalar, sadece “eşik bekçileri” tarafından tartışılmasına “izin” verilen gündemlerden meydana gelmektedir. Son boyutta ise kişi, grup ve toplumların arzularının kim tarafından manipüle edilebildiği yer almaktadır. Bu boyutta, ideolojik manipülasyonla toplumların sahici çıkarları değiştirilerek güç sahiplerinin istedikleri yönde arzulamaları sağlanmaktadır¹⁴. Lukes’in güç kavramına “radikal bakışının” son boyutu, Foucault’un iktidar gücünü “söylem” üstünlüğüne sahiplikle ilişkilendirmesine benzemektedir. Foucault, Weber ya da Marx’ın düşüncelerinde olduğu gibi gücün basitçe görülebilen topluluklarda yoğunlaştığını savunmaktan ziyade onun fail ve yapılar arasındaki etkileşimin tüm katmanlarında ortaya çıktığını ve zaman ile mekâna bağlı olarak sürekli değişip şekillendiğini ileri sürer. Güç ve bilgi birlikte hareket eden unsurlar olarak iktidarı sağlamaya yaramaktadır¹⁵. Foucault, söylemin güç ilişkileri içindeki yerini ve nasıl politik bir unsur haline geldiğini İran Devrimi sırasında İran’a iki kere giderek Batı dışında yaşanan bir devrimde gözlemlemiştir¹⁶.

Gücün bu farklı tanımlamaları sadece sosyoloji ve siyaset bilimi alanlarını etkilememiştir. Modern anlamda gücün kullanımı yalnızca devlet içi aktörlerin vatandaşları üzerindeki iktidatlarını betimlemekle sınırlı kalmayıp uluslararası ilişkiler düzlemindeki güç ilişkilerinin anlamlandırılmasına da yardımcı olmaktadır. Weber’in, gücü, şiddet tekeli elinde bulundurma şeklinde tanımlaması, uluslararası “arenanın” da insanlar arası ilişkilerde olduğu gibi güç mücadelesine ev sahipliği yaptığı varsayımından hareket eden Hans Morgenthau ve klasik realistler için temel teşkil etmektedir. Buradan hareketle uluslararası ilişkilerde en etkin yol olarak askeri caydırıcılık, tehdit, ambargo, müdahale ve nihayetinde savaşı içeren “Sert Güç” (*Hard Power*) kullanımı klasik realistler açısından kaçınılmazdır. İnsanoğlunun birbiriyle ve kurduğu devletlerin karşılıklı ilişkilerinin tarihine bakıldığında uzunca bir süre sert güç unsurları olan tehdit, sömürü, yaptırım ve işgale dayalı kaotik bir uluslararası alan görmek mümkündür. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından, özellikle Kore ve Vietnam Savaşları ile uzun yıllar süren Soğuk Savaş dönemi dikkate alındığında, uluslararası ilişkileri sert güç unsurları üzerinden açıklamak, dönemin koşulları açısından makul ve geçerli bir yaklaşım olarak görülmüştür. Ancak realizmin sert güce dayalı uluslararası ilişkileri açıklama

14 Steven Lukes, *Power: A Radical View* (2. baskı), Palgrave Macmillan, New York, 2005, s. 108-152.

15 Michel Foucault, “Orders of Discourse,” *Social Science Information*, No: 10(2), 1971, s. 7-30, <https://doi.org/10.1177/053901847101000201> (Eserin orijinal yayını 1971’de yapılmıştır); Michel Foucault, *Bilginin Arkeolojisi*, çev. Veli Urhan, 3. Baskı, Birey Yayıncılık, İstanbul, 1999.

16 Janet Afary ve Kevin B. Anderson, *Foucault ve İran Devrimi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2015.

yöntemine Kenneth Waltz'ın yaklaşımı yeni bir boyut getirmiştir. Waltz, bir devletin gücünün göstergesi olarak askeri, ekonomik ya da nüfus gibi unsurları inkâr etmemekle beraber devletlerin bu güce dayalı yeteneklerini uluslararası sistem içinde ne denli etkin kullanabildiklerine odaklanmıştır. Sert güce dayalı açıklamalarından dolayı neorealist ya da yapısal realist olarak nitelenen Waltz, bazıları bu sınıflandırmanın doğru olmadığını belirtmekle beraber¹⁷, Soğuk Savaş'ta ABD ile Sovyetlerin çok az askeri güç kullanarak güvenliklerini sağlayabildiklerini gözlemlemiştir. Waltz, Dahl'ın gücü, insanların yapmak istemedikleri şeyi yaptırabilme yeteneği¹⁸ olarak tanımlamasını yetersiz bulur. Gücün kontrolle eşitlenemeyeceğini belirten Waltz, gücü, bir başkasının davranışını kişinin kendi istediği yönde değiştirebilme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Buradan hareketle Waltz'ın önerisine göre eğer bir kişi karşısındakini, onun kendisini etkilemesinden daha fazla etkileyebiliyorsa o kişi diğeri karşısında güç sahibi demektir. Ancak burada vurgu yapılması gereken kısım aktörlerin yeteneklerinden ziyade uluslararası sistemin yapısı içinde bu yeteneğin nasıl kullanıldığıdır¹⁹. Böylece uluslararası ilişkiler disiplininde devletlerarası ilişkilerin dayandığı klasik realist düşüncenin askeri ve ekonomik tehdit veya müdahale içeren sert güç kavramı giderek daha karmaşık bir hal almaya başlamıştır. Güç kavramının bu değişen doğası içerisinde gücü, sadece tehdit ve müdahale üzerinden değil de devletlerin kültür, eğitim, medya, turizm, edebiyat, sanat, teknoloji vb. unsurları üzerinden uluslararası aktörleri etkileme kapasitesi olarak gören Yumuşak Güç (*Soft Power*) terimi Joseph Nye tarafından literatüre kazandırılmıştır.

Nye, Yumuşak Güç kavramını ilk ortaya atan kişi olmadığını, hatta kendi eserlerinde tarihin çok öncelerine giderek Sun Tzu'nun askeri güç kullanarak kazanmaktansa başka yöntemlerle kazanmak²⁰ evladdır şeklinde özetlenebilecek, yumuşak gücü çağrıştırmacı düşüncelerine atıfta²¹ bulunduğu hatırlatarak bu kavramı ortaya koymaktadır. Bunun yanında ilk dönem realistlerden E. H. Carr

17 Christopher David LaRoche ve Simon Frankel Pratt, "Kenneth Waltz is not a neorealist (and why that matters)," *European Journal of International Relations*, 24(1), 2018, s. 153-176.

18 Robert Alan Dahl, "The Concept of Power," *Behavioral Science*, Cilt 2, Sayı 3, 1957, s. 201-215.

19 Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing, Massachusetts, 1979, s. 191-192.

20 Çin, yakın zamanda dış politikasını Sun Tzu'nun Savaş Sanatı adlı eserini referans alarak barışçıl yöntemlerle kalkınma hamlesi stratejisi uygulamaktadır. 2014 yılında Çin Askeri Bilim Akademisi "Sun Tzu's Art of War and Peace, Cooperation and Development" başlığıyla 9. International Symposium on Sun Tzu's Art of War sempozyumuna ev sahipliği yapmıştır. Leon Whyte, "Sun Tzu and the Art of Soft Power?," *The Diplomat*, 31 Mart 2015, <https://thediplomat.com/2015/03/sun-tzu-and-the-art-of-soft-power/>, Erişim: 23.03.2025.

21 Joseph Samuel Nye, "Soft Power: The Evolution of a Concept", *Journal of Political Power*, 2021, 14(1), s. 196.

ve Morgenthau da yumuşak güç unsurlarını bulmanın mümkün olduğu belirtilmekle²² birlikte Bakalov'un gösterdiği üzere Nye, kavramı ortaya koyuş şekli ve kavram hakkında en çok eser kaleme alanların başında gelmesi sebebiyle kavramın öncüsü²³ sayılabilir. Nye, 1990 yılında Yumuşak Güç makalesini yazdığına Soğuk Savaş yeni bitmiş ve ABD kendisini diğeri üzerinden tanımlayabilecek bir ötekenden mahrum haldeydi. Nye, ABD halkının ülkenin gerilediğini ve uluslararası taahhütlerden çekilmesi gerektiğini düşündüğünü ifade eder²⁴. Ancak Nye, uluslararası sistemin giderek daha fazla karşılıklı bağımlılık ilişkileriyle şekillendiği bir dönemde, ABD'nin küresel sahneden geri çekilmesinin dünya liderliğini kaybetmesine neden olabileceğinden endişe duymaktadır. ABD'nin küresel güç olduğu yakın dönemde İkinci Dünya Savaşı'ndan daha az güçlü bulunduğunu belirtmekle beraber askeri, nüfus, coğrafya ve hammadde üzerinden tanımlanan bir güç kavramlaştırmasını ikna edici bulmaz, bunun yerine teknoloji, eğitim ve ekonomik büyüme faktörlerini kavrama ekler. Bu bakımdan 1990'ların başında Rusya'nın ekonomik olarak yetersiz olduğunu, AB'nin siyasal birliğinin bulunmadığını, Japonya'nın askeri güç ve ideolojik cazibe olarak eksik bulunduğunu ve son olarak Çin'in az gelişmiş bir ülke görülmesinden yola çıkarak ABD'yi küresel güç için gerekli olan donanımına sahip tek ülke şeklinde anlar. Ancak ABD'yi bekleyen zorluk artık kaynaklara bağlı bir güç rekabetinden ziyade devletlerin davranışlarını kendi isteğine göre değiştirip değiştiremeyeceği ve uluslararası arenayı ne ölçüde kontrol altında tutacağı ile ilgilidir. Dünyada tüm başat ülkelerin gücün bu değişiminden etkileneceğini belirtmektedir. Askeri gücün kullanımı, artan maliyetlerine karşılık sınırlı fayda sağladığı için, devletler daha düşük maliyetli ancak uzun vadeli etki yaratan iletişim stratejileri, kurumsal ilişkiler ve karşılıklı bağımlılığın yönetimi gibi yumuşak güç araçlarına yönelmektedir²⁵.

Böylece güç sadece bir ülkenin diğerini savaşta yenebilmesi ya da işgal edebilmesi olmaktan çıkmaktadır. Çünkü bir devleti yenmek ya da işgal etmek ile o devleti kendi isteği doğrultusunda kontrol edebilmek farklı olgulardır. ABD'nin Afganistan ve Irak işgalleri bu durumun doğrudan göstergeleridir. Lundestad, 1986 yılında yayınladığı makalesinde, Sovyetler Birliğinin kendi toprakları

22 Utku Yapıcı, "Yumuşak Güç Ölçülebilir mi?", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2015 Cilt 12, Sayı 47, s. 7.

23 Ivan Bakalov, "Whither Soft Power? Divisions, Milestones, and Prospects of a Research Program in the Making", *Journal of Political Power*, 12, 2019, s. 30.

24 2024 yılında ABD'de yaşanan başkanlık seçim yarışında da Trump'ın benzer söylem ve vaatlerle seçimi kazandığı görülmüştür.

25 Joseph S. Nye, Jr., "Soft Power", *Foreign Policy*, no. 80, 1990, s. 153-158.

dışında genişleyebilmek için klasik güce yönelmesi gerekirken ABD'nin özellikle Batı Avrupa'da yaşadığı “emperyal genişlemenin” zora dayalı olmanın aksine Avrupalıların daveti üzerine gerçekleştiğini irdelemiştir²⁶. Bu bakımdan Nye, yumuşak gücü karşı tarafın kendi isteklerimiz doğrultusunda ikna edilmesinde aramaktadır. Realizmi reddetmeyen Nye, realistlerin gücü askeri, ekonomik ve nüfusla başlatmalarını anlamlı bulurken tanımın devamında gelmesi gereken diğer unsurları eksik bıraktıkları için onları eleştirmektedir²⁷. Keohane'la birlikte geliştirdikleri üçlü ideal tip modeline göre, öncelikle geleneksel güç yapılarına dayanan genel bir uluslararası sistem mevcuttur. Ancak bununla birlikte belirli bir sorun alanına dayalı gücün tanımlanma problemi bulunmaktadır. Çünkü her ülke küresel sistemde ortaya çıkan terörizm, iklim krizi, nükleer tehdit, doğal afetler vd. konusunda aynı oranda güç sahibi değildir. Son tip ise güvenlik ve ordunun birincil sorun kaynağı olmadığı devlet dışı aktörlerin karmaşık karşılıklı bağımlılığına dayanan alana vurgu yapmaktadır²⁸. Güç tanımının askeri olmayan tüm öğelere genişletilebilmesine getirilen eleştirilere karşı Nye, daha basit tanımlama seçeneklerini kullanır. Zora dayalı gündem belirleme ya da aktörün istenilen davranışa itilmesi, yani havuç-sopa ilişkisi sert güçken, iknaya dayalı gündem belirleme ve istenilen davranışa doğru mıknatıs misali çekme yumuşak güçle ilişkilidir. Sert güç ile yumuşak güç Marshall Yardımlarında ya da Çin'in Bir Kuşak Bir Yol Politikasında olduğu gibi birleşebilmektedir. Her iki gücün başarılı birleşimini Nye, Akıllı Güç²⁹ (Smart Power) olarak tanımlayacaktır³⁰.

Soğuk Savaş sonrası değişen uluslararası sistem içerisinde devletlerin yumuşak gücü kullanma yöntemleri çeşitlenmiştir. Nye, yumuşak gücün kaynağını kültür, politik ideoloji ve kurumlar olarak tanımlamaktadır. Buradan hareketle gücü askeri, ekonomik ve yumuşak olmak üzere ayıran Nye, yumuşak gücün önemli unsurlarından birini devlet kurumlarının etkinliği olarak Kamu Diplomasisinden söz etmektedir. 2000'lerden itibaren AB'nin, İngiltere'nin ve ABD'nin kamu diplomasisine önemli yatırımlar yaptığını belirten Nye, kamu diplomasisinin en önemli boyutunu iç ve dış politikaya yönelik alınmış politik kararların, özellikle

26 Geir Lundestad, “Empire by Invitation? The United States and Western Europe, 1945-1952”, *Journal of Peace Research*, cilt 23, no. 3, 1986, s. 263-277.

27 Joseph S. Nye, Jr., “Soft Power: The Evolution of a Concept”, *Journal of Political Power*, cilt 14, no. 1, 2021, s. 196-200.

28 Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye, *Power and Interdependence*, 4. Baskı, Longman, Boston, 2011.

29 Joseph S. Nye, “Soft Power: The Evolution of a Concept.” *Journal of Political Power*, 14(1), 2021, s. 8-10

30 Hedef ülkenin davranışlarını değiştirmek ve politik sistemini sarsmak için diplomatik ya da siyasi manipülasyon taktiklerinin kullanılması ise Keskin Güç (*Sharp Power*) olarak tanımlanmaktadır.

dış aktörlere yönelik şekilde, günlük olarak kamuya açıklanmasında görür. İkinci önemli boyut kurumların reklam kampanyasına benzer şekilde basit temalar üzerine markalama çalışması yapmasıdır. Turizme yönelik reklam çalışmaları ya da dil ve kültür kurumlarının ülkelerinin imajları için bir yıl boyunca pozitif kampanya çalışmaları yürütmesi bunun en basit örneklerdendir. Kamu diplomasisinin son boyutunu ise etkilemek istenen ülkelerin ileride kilit pozisyonlarında bulunacak kişileri yetiştirecek eğitim, seminer, konferanslar üzerinden değişim programlarının sunulması oluşturmaktadır³¹. Nye, ABD sistemine bakarak yumuşak güç açısından sivil toplumu öne çıkarmakla birlikte kamusal çalışmayı da yadsımamaktadır. Çünkü sivil toplumun hem personel hem de mali kapasitesi bellidir. Örneğin 11 Eylül 2001 tarihinde Almanya'nın ABD'de göstermiş olduğu kamu diplomasisi örneğini herhangi bir sivil toplum örgütünün yerine getirme olanağı bulunmamaktadır. Almanya'nın ABD büyükelçisi olan Wolfgang Ischinger, 10 Eylül 2001 tarihinde Washington'a varmış ve ilk iş günü olan 11 Eylül'de ABD'nin tarihindeki en büyük terör olayı meydana gelmişti. Ischinger, modern bir diplomatın sadece şık raporlar yazmaktan öte, bulunduğu ülkedeki tartışmalara Almanya lehine dâhil olması, panellerde, radyoda ve televizyon programlarında yer alması gerektiği kanaatindeydi. Kısaca kamu diplomasisini, bir diplomatın çok fazla kamusal alanda görünüp kendini kendi ülkesinde sevimsiz hale getirmemesi ve misafir ülkede dikkatleri çok fazla üzerine çekip yüzüne kapıların kapanmasına yol açmaması gerektiği şeklinde tanımlamıştır. Ischinger bu yaklaşımı da daha saldırılar sıcaklığına olmuşken elçiliğin dayanışma fonundan terör kurbanlarına ve yardım örgütlerine milyonlarca dolar aktararak sağlamış gözükmektedir³².

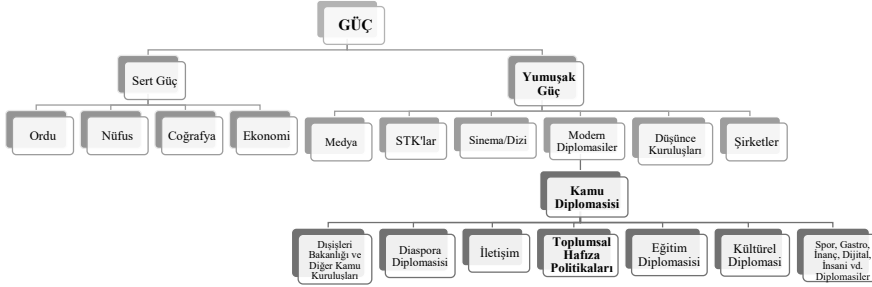
Devletlerin lojistik, personel, enformasyon ve mali kapasiteleri göz önüne alındığında sivil toplumun yanında kamu diplomasisi yumuşak gücün en önemli unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Yumuşak güç kavramında olduğu gibi kamu diplomasisi de Edmund Gullion tarafından adının konduğu 1965 yılından çok daha öncesinde devletler benzer faaliyetler uygulamaktaydı. Her ülke yetiştirmiş personeli, mali kaynakları ve tarihsel kültürel birikimi ölçüsünde kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmeye çalışmaktadır. Meyvelerinin zaman içerisinde ve dolaylı olarak alınmasından ötürü maddi ve manevi gücü yetersiz bulunan ülkeler yumuşak güçten ziyade olanakları oranında sert güce ya da uzlaşmaya

31 Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004, s. 107-109.

32 Wolfgang Ischinger, *Tarumjob: Botschafter in Washington*, içinde Enrico Brandt ve Christian Buck (der.), *Auswärtiges Amt, Diplomatie als Beruf*, 4. Baskı, Springer Fachmedien, Wiesbaden, 2005, s. 154-155, 160.

yönelik diplomatik faaliyetler yürütebilmektedir. Kamu diplomasisini, bir ülkenin kendi amaçları doğrultusunda bir hedef ülkeyi ya da küresel kamuoyunu etkileme pratiğinin kurumsal boyutu olarak gördüğümüzde, bunu uygulayan ülkenin yeterli altyapıya, yetişmiş personele, ekonomik olarak sınırı aşırı finansmanı sağlayabilecek kapasiteye sahip olması gerekmektedir. Çünkü yumuşak güç ve dolayısıyla kamu diplomasisi bir ülkenin diğer ülkelere yönelik nüfuzunu genişletme arzusuyla ilgilidir. Bu doğrultuda, dünya liderliğinden vazgeçmek istemeyen ABD'nin yanı sıra, eski sömürge imparatorlukları olan İngiltere ve Fransa, birleşme sonrasında güç kazanan Almanya, siyasi ve ekonomik bütünleşmesini ilerleten Avrupa Birliği, yükselen güçler olarak Çin ve Hindistan, ekonomik gelişimini büyük ölçüde tamamlamış Güney Kore ile üç kıtada tarihsel, kültürel ve dini bağlara sahip olan Türkiye, kendi politik etkilerini artırmak amacıyla kamu diplomasisi araçlarını aktif şekilde kullanmaktadır³³. Türkiye'nin yumuşak güç ve kamu diplomasisi aygıtlarını incelemeden önce bu araştırmanın ana konusu olan kamu diplomasisinin bir yumuşak güç unsuru kullanımının toplumsal hafızanın (yeniden) üretimine etkisini daha anlaşılır kılabilmek için tüm bahse konu olan kavram ve kurumları şematik olarak göstermekte fayda bulunmaktadır. Aşağıda verilen şekil güç kavramının tüm çeşitlerini tam olarak verdiği iddiasında değildir. Ancak Şekil 1, özellikle Soğuk Savaş'ın bitimi ile birlikte değişen güç algısı ve 2001 yılında ABD'de gerçekleşen terör saldırılarının dünya kamuoyunda etkili olarak anlatılamadığını düşünen ABD'li entelektüeller tarafından uluslararası ilişkiler ve diplomasi literatüründe geliştiren kavramsallaştırmalara açıklayıcı olması bakımından işe yarar. Birçok araştırmacı şekilde yer alan bazı kavramların alt ya da üstte olmasına eleştirel yaklaşabilir. Bu kavramlarla ilgilenenler açısından bu oldukça doğaldır, çünkü sosyal bilimlerde yaygın olduğu üzere kavramsallaştırmalar ve hiyerarşik konumlandırmalar çoğu zaman öznel olabilmektedir.

33 Haluk Karadağ, *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut: Kamu Diplomasisi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 12-21.

Şekil 1: Uluslararası İlişkilerde Güç Çeşitleri

Kaynak: Yazar.

Gücün değişen doğasıyla birlikte ortaya çıkan yumuşak güç unsurları bir devletin diğer aktörün karar verme mekanizmalarını etkileme ve ikna etme üzerine kurulu olduğu daha önce belirtilmiştir. Ancak etkileme ve ikna her zaman belli başlı politik temalar ve çıkarlar hakkında anlık olmamaktadır. Yumuşak güç uygulayan devlet, etkileme mekanizmalarını her olayda yeniden ve yeniden kurmak adına daha uzun etkisi bulunacak kültürel, ideolojik ve tarihi inşa unsurlarına başvurabilir. Örneğin, ABD’de yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramları henüz ortaya çıkmadan önce bile, Hollywood filmleri aracılığıyla belirli anlatılar üretilmiştir. Başlangıçta bu filmlerde, Beyaz Amerikalıların “vahşi” olarak tasvir edilen Kızılderililerden soydaşlarını kurtardığı sahneler ön plandayken, Soğuk Savaş döneminde bu anlatı değişmiş ve Amerikan kahramanları bu kez dünyayı “kaba, soğuk ve diktatör” olarak betimlenen Sovyet tehdidinden kurtaran figürler olarak gösterilmeye başlanmıştır. Sovyet tehlikesinin “bertaraf” edilmesinden sonra ise yeni düşman unsur olarak, özellikle 11 Eylül olaylarından sonra, “terörist” Müslümanlar söylemi inşa edilmiştir. Sinema³⁴, dizi³⁵ ve medyada sürekli tekrarlanan bu unsurlar üzerinden ABD, nesilleri aşan bir şekilde küresel ölçekte bir toplumsal hafıza inşa etmektedir. Böylece ABD’nin kültürel ve ideolojik ikna kabiliyeti diğer aktörler üzerinde her defasında yeniden kurulmak zorunda kalmaktadır. Benzer bir durum nüfusu içerisinde ortak bir kültürel ve siyasi kimlik

34 Vildan Bahçacı, Kültürel Diplomasinin Yumuşak Güç Olarak Sinema Filmlerinde Kullanımı Üzerine Nitel Bir Analiz, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, 2022.

35 Yunus Emre Ökmen ve Oğuz Göksu, “Kültürel Diplomasisi Bağlamında Türk Dizilerinin İhracatı ve Kültür Aktarımına Katkısı: ‘Diriliş Ertuğrul’ Örneği”, *Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler*, Ed. Oğuz Göksu, Literatürk, Konya, 2019, s. 247-291.

oluşturmaya çalışan AB için de geçerlidir. AB, ABD'den farklı olarak serbest dolaşım, Erasmus, Leonardo Da Vinci, Comenius, Jean Monnet, Erasmus Mundus vb. programları Erasmus+ çatısı altında³⁶ topladığı değişim programları³⁷, ortak diplomaya dayalı eğitim programları ve denkliklerin tanınması üzerinden bir Avrupa toplumsal hafızası oluşturmaya çalışmaktadır³⁸. Batı dünyasının belki de en önemli kamu diplomasisi başarısı ise Afrika kıtasının kaynaklarını kendi ihtiyaçları ve ekonomisi için sömürürken aynı zamanda bu zengin kaynaklara sahip Afrika'nın dünyanın en fakir ve bakıma muhtaç coğrafyası olarak küresel hafızaya işleyebilmiş olabilmesidir. Ancak bazı ülkeler için toplumsal hafıza ABD ve AB'nin sıfırdan inşa etmek zorunda olduğunun aksine yeniden inşa edilmesi gereken bir unsur olabilmektedir³⁹. Özellikle sömürge geçmişi olan İngiltere, Rusya ya da Fransa gibi ülkeler neokolonyal çalışmalar ile eski sömürgelerinde mevcut olan toplumsal hafızayı yeniden inşa etmek ve günün şartlarına uyarlamak ile yetinebilmektedir. Ancak yumuşak güç ve kamu diplomasisi açısından bu derece önemli olan toplumsal hafıza uluslararası ilişkiler açısından etraflıca çalışılmamış durumdadır⁴⁰. Türkiye'nin de kamu diplomasisini yürüttüğü bölgelerin önemli bir kısmının Gönül Coğrafyası olarak tanımlanan alanda olduğu göz önünde bulundurulduğunda toplumsal hafıza ile uluslararası ilişkiler arasındaki bağlantıya bakmak araştırma açısından önemlidir. Türkiye, özellikle Balkanlarda, Orta Asya'da ve Ortadoğu'da, azımsanmayacak ölçüde de Kuzey Afrika'da yürüttüğü yumuşak güç faaliyetlerinin önemli bir kısmı kültürel ve tarihi mirasın üzerinden şekillenen hafıza politikalarıyla ilişkilidir. Bu çerçevede, özellikle TİKA ve YTB gibi kamu diplomasisi aktörleri, tarihsel anlatıları kurumsal araçlar yoluyla yeniden inşa etmekte ve bu anlatılar üzerinden ulusötesi bağlar kurmaya çalışmaktadır. Balkanlar ve Orta Doğu özelinde değerlendirildiğinde AB'nin ve Rusya gibi aktörlerin de bölgedeki toplumsal hafızayı kendi dış politika önceliklerine uygun biçimde yeniden şekillendirme yönünde stratejiler benimsedikleri görülmektedir.

36 Ercan Akar ve Muharrem Gürkaynak, "Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Avrupa Birliği Erasmus+ Programı", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2022/1, Sayı: 42, s. 263-294.

37 Bahadır Metin ve İsmail Sevinç, "Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Uluslararası Öğrenci Hareketliliği", *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 8, sayı 1, 2024, s. 393-394.

38 Aysu Mutlutürk ve Ali Resul Usul, "Kamu Diplomasisinde Kolektif Hafızanın Rolü: Avrupa Hafızası, Avrupa Kimliği ve Avrupa Birliği", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 24 (Özel Sayı), 2024, s. 147-168.

39 Morag M. Kersel ve Christina Luke, "Civil Societies? Heritage Diplomacy and Neo-Imperialism", içinde Lynn Meskell (Ed.), *Global Heritage: A Reader*, Chichester, 2015

40 Kathrin Bachleitner, "Diplomacy with Memory: How the Past Is Employed for Future Foreign Policy", *Foreign Policy Analysis*, Cilt 15, Sayı 4, Ekim 2019, s. 492-508, içinde Eric Langenbacher ve Yoshhi Shain (Ed.), *Power and the Past: Collective Memory and International Relations*, Washington, D.C., Georgetown University Press, 2010, s. 1.

Türkiye ise, bu bölgelerdeki tarihsel, kültürel ve sembolik varlığını bir “hafıza altyapısı” olarak değerlendirerek, mevcut anlatılar üzerinden seçici biçimde bu unsurları yeniden anlamlandırma ve güncelleme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu durum, Türkiye’nin söz konusu coğrafyalarda diğer güçlerden farklı olarak, sıfırdan hafıza inşa etmek yerine, var olan tarihsel referanslara dayanarak bir hafıza siyaseti yürüttüğünü göstermektedir.

Uluslararası İlişkiler ve Toplumsal Hafıza

Hafıza, insan yaşantısında meydana gelen deneyimlerin saklanması, hatırlanması ve gerekli olduğunda yeniden çağrılıp inşa edilmesi bakımından öncelikle bilişsel bilimlerin ve psikolojinin konusu olmuştur. Bu bakımdan hafıza, bireyin kimliğini inşa etmesindeki en önemli unsurlardan biridir. Ancak kimliğin inşası bireysel bir süreç olmaktan ziyade aile, çevre, gelenek ve kültür gibi toplumsal unsurları içerdiğinden hafıza da bu bağlamda toplumsal hale gelebilmektedir. Nasıl ki kimlik salt birey tarafından oluşturulamıyorsa hafıza da toplumsal bir örgüde meydana gelmektedir⁴¹. Hafıza böylelikle sadece kişisel deneyimimizden ziyade bulunduğumuz sosyal çerçevenin ortaklaşa oluşturduğu bir hakikat olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple tarih bilimi geçmişte yaşanan olayların olabildiğince nesnel olarak güncel taşınamasıyla toplumsal hafıza tarihsel bir olayın nesnel hatırlanmasından ziyade daha öznel olarak hissedilmesine atıf vermektedir. Bu bakımdan hafıza, hissiyat ve gerçekliği algılama ölçütüyle ilgilidir. Buradan hareketle her bireyin farklı toplumsal gruplardan geldiği düşünüldüğünde toplumsal hafıza da bu farklı grupların tarihsel bir olayı öznel olarak çerçevelemesinden ibaret olacak ve bu çerçeveleme sürekli güncellenerek yeniden inşa halinde olacaktır. Yani farklı ekonomik ve eğitim seviyesine mensup gruplar, aynı olayı farklı bir şekilde hatırlayabilecektir. Demokratik toplumlar öncesinde toplumsal hafıza çoğunlukla aristokratlar ve elitlerin deneyimlerinden müteşekkilen, bu grupların gücünü kaybetmesiyle diğer toplumsal grupların deneyimleri de ön plana çıkmaya başlamıştır⁴². Böylece hafızanın oluşumu açısından toplumu meydana getiren grupların yaşam deneyimlerinin bağlantılı oldukları ekonomik durum, eğitim seviyesi, kültürel çevre, coğrafi konum, dini aidiyet, mekân gibi birçok unsur

41 Jan Assmann, *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*, çev. Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015.

42 Maurice Halbwachs, *Hafızanın Toplumsal Çerçeveleri*, çev. Büşra Uçar, Heretik Yayınları, Ankara, 2016; M. Bloch, *Toplumsal Hafıza, Gelenek ve Adet: Yeni Çıkan Bir Kitap Hakkında*, içinde J. K. Olick, V. Vinitzky-Seroussi & D. Levy (Eds.), *Kolektif Hafıza Kitabı* (Çev. Zehra Can, Ümit Keskin ve Tarık Özbek), Dipnot Yayınları, Ankara, 2019, s. 163-171.

etkili olacaktır⁴³. Toplumsal hafızanın oluşumunda sadece sosyal çerçeveleme etkili olmamaktadır. Aynı zamanda mekanlar ve toplumsal ritüeller de toplumsal hafızanın oluşumunda etkilidir. Bu bakımdan nüfusun eğitilip disipline edildiği eğitim ve askeri kurumlar da toplumsal hafızaya katkı sunmaktadır. Ayrıca anıların nesiller ötesine sözlü ya da yazılı aktarımı, dolayısıyla edebiyat da benzer şekilde hafızayı şekillendirmektedir⁴⁴. Bu doğrultuda kurulan müzeler, meydanlar, dikilen anıtlar ve tekrarlanan anma törenleri gibi ritüeller toplumsal hafızanın tekrar tekrar kurulması için önemlidir⁴⁵. Devletler açısından toplumların aidiyet ve kimlik oluşumlarını şekillendiren toplumsal hafızanın resmî kurumlar aracılığıyla kurulması eğitim, ordu, medya, müzeler, ibadethane vb. kurumsal mekanlarla mümkün haldedir⁴⁶. Ancak bir devletin önemli ölçüde göç vermesi sonucu ulus aşırı mekanlarda diaspora oluşması⁴⁷ sonucunda toplumsal hafızanın yeniden ve yeniden üretilmesini sağlayan rezervler kesilebilir. Böylece diaspora ya kendi kuşaklararası aktarımlarıyla toplumsal hafızayı yeniden şekillendirecekler ya da kaynak ülkeleri yeni bir diplomatik yaklaşım olarak Diaspora Diplomasisi benimsemek durumunda kalacaktır. Kamu diplomasisi araçlarıyla gerçekleşen Diaspora diplomasisi kaynak ülkenin iç politikada gerçekleştirdiği toplumsal hafızanın inşası görevinin benzerini Diasporik unsurlarına da taşımakta, böylece kaynak ülke ile diasporalarının ulus aşırı kimlik bağlarının devamı sağlanabilmektedir⁴⁸. Kaynak ülkelerin kamu diplomasisi kurumlarını oluşturmaları, hem kendi diasporalarıyla olan toplumsal hafızanın devamını ve sürekli yeniden inşa edilmesini sağlarken, dış aktörlere yönelik de yumuşak güç unsuru olarak görev alabilmelerini sağlamaktadır.

Uluslararası sistem boyutu düşünüldüğünde toplumsal hafıza politik unsurların zorunlu kıldığı durumlarda küresel hafızaya dönüşebilmektedir. Uluslararası boyutta toplumsal hafızanın kullanımı çoğunlukla Yahudi Soykırımında ya da Japonya'da olduğu gibi ABD'nin 2. Dünya Savaşı'nda atmış olduğu iki atom

43 Eviatar Zevurabel, "Social Memories: Steps to a Sociology of the Past", *Qualitative Sociology*, 19(3), 1996, s. 291-295.

44 Pierre Nora, "Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire", *Representations*, 26, 1989, s. 23.; Pierre Nora, *Hafıza Mekânları*, çev. Mehmet Emin Özcan, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.

45 Faruk Karaarslan, *Toplumsal Hafıza: Hatırlamanın ve Unutmanın Sosyolojisi*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2019.

46 Keren Tenenboim-Weinblatt, "Bridging Collective Memories and Public Agendas: Toward a Theory of Mediated Prospective Memory", *Communication Theory*, 2013, 23, s. 91-111.

47 Şebnem Köşer Akçapar ve Damla Bayraktar Aksel, "Public Diplomacy Through Diaspora Engagement: The Case of Turkey", *Perceptions*, 2017, 22(3), s. 135-160.

48 Yiğit Cem Eskicioğlu, *Türk Diasporasında Toplumsal Hafıza ve Diasporik Kimlik*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, Uluslararası İlişkiler Bölümü, 2022.

bombasının yarattığı travmatik bir yasla bağlantılı olarak ön plana çıkarılmaktadır. Travmatik fenomenden doğan Yahudi Soykırımı'na dair toplumsal hafızanın anma törenleri, anıt mezar ve filmlerle sürekli yeniden kurgulanması bir yandan Alman Devleti'nin sürekli pişmanlığını doğururken aynı zamanda İsrail'in meşruluğuna da uluslararası sistemde katkı da bulunmaktadır⁴⁹. Benzer çift taraflı etki 2. Dünya Savaşı'nda atılan atom bombalarına yönelik oluşan hafıza için de geçerlidir. Japonlar başlarına gelen bu felaket ile toplumsal kimliklerine katkı sunarken ABD de küresel caydırıcılığını sürekli pekiştirebilmektedir. Bachleitner, hafızanın bu şekilde uluslararası ilişkilerde yer bulmasını "Hafıza Diplomasisi" (*Diplomacy of Memory*) olarak kavramsallaştırmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında İsrail'e yapılacak tazminat ödemeleri çerçevesinde yürütülen diplomatik süreci inceleyen Bachleitner, Almanya'nın dış politikasında "suçluluk diplomasisi", Avusturya'nın ise "masumiyet diplomasisi" stratejisini benimsediği sonucuna varmaktadır. Her ikisi de 3. Reich'in merkez ülkeleri olmalarına rağmen Avusturya, ülkesini Nazi Rejiminin ilk kurbanı olarak resmetmiştir⁵⁰. Hafızanın bir ülkenin uluslararası kimliğinin taşıyıcısı haline gelebilmesi için öncelikle o ülkenin elitlerinin başlattıkları toplumsal hafızanın inşasına insanların genelinin ikna olması gerekmektedir. Bunun inşası ise kolay değildir. Uluslararası toplumun ikna edilmesi en azından 10 yıl alan uzun bir süreci gerektirmektedir. Eğer bir devletin uluslararası alanda inşa ettiği toplumsal hafıza yerel halkta da karşılık bulmaya başlarsa o zaman toplumsal hafızanın toplumsal kimliğe dönüştüğünden bahsedebiliriz. Bu bakımdan devletlerin dış aktörleri etkilemek üzere kamu diplomasisi araçları vasıtasıyla inşa ettikleri toplumsal hafıza tek taraflı bir iknadan ziyade dış aktör gibi yerel aktörlerinden iknasından meydana gelmektedir⁵¹. Böylece kamu diplomasisi aktörü olan dış aktörlere yönelik toplumsal hafızanın oluşturulması iç ve dış politikaya olmak üzere iki yönlü bir etkileşimdir. Toplumsal hafızanın dış politikada oynadığı önem kadar iç politikada kabulüne dair anlamlı bir örnek olması açısından 2015 yılında Suriye'den Avrupa'ya yaşanan göç dalgası da açıklayıcı çıktılar vermektedir. Suriye'den gelen sığınmacıları dönemin şansöyesi Angela Merkel "açık kapı" politikasıyla karşılamış ve "Bunu Başaracağız!" (*Wir*

49 Örneğin; 7 Aralık 1970'de dönemin Şansöyesi Willy Brant Varşova ziyareti sırasında "Getto'nun Kahramanları Anıtına" gelenk koyarken dizlerinin üstüne çökmüştür. Bundesfinanzministerium der Finanzen, "Willy Brandt - Kniefall von Warschau vor 50 Jahren", 03. Aralık 2020, https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Bilderstrecken/Sondermarken/Programm_2020/Briefmarken_Programm_2020/2020_brandt.html, Erişim: 26.03.2025.

50 Kathrin Bachleitner, "Diplomacy with Memory: How the Past Is Employed for Future Foreign Policy", *Foreign Policy Analysis*, Volume 15, Issue 4, October 2019, s. 492-508.

51 Kathrin Bachleitner, *Collective Memory in International Relations*, Oxford, Oxford University Press, 2021.

Schaffen Das) sloganıyla da içerideki muhaliflere seslenmiştir⁵². Merkel, bir yandan Almanya'nın Nazi döneminden kalma faşist ve insan haklarına duyarsız ülke imajını yaptığı insani yardımlarla silmek istemiştir. Diğer yandan ise Almanya'nın ihtiyaç duyduğu iş gücü açığını da kapatmaya yönelmiştir. Ancak kısa zamanda aşırı sağcı ve göçmen düşmanı Almanya için Alternatif Partisinin (*Alternatif für Deutschland-AfD*) oyları hızla yükselmiştir. Böylece ülke imajı açısından küresel ölçekte girilen toplumsal hafızanın olumlu şekilde yeniden yazılması girişimi ters teperek Almanya toplumsal yapısının yabancı karşıtı olduğuna yönelik toplumsal hafıza bir kez daha onaylanmıştır.

Hafıza her ne kadar eski anıların hatırlanması ile irtibatlıysa da her eski anının hatırlanması aynı sonuçları vermeyecek, zamanın ruhuna uygun olarak yeni bir gerçeklikle hatırlanacaktır. Böylece hatırayı dışarıdan tetikleyecek gücün zaman ve mekân seçimi meydana gelecek hatırlama sonucu ortaya çıkacak toplumsal hafızanın kapsamını da yönlendirebilecektir⁵³. Eğer ki kimlik ve hafıza sadece doğal süreçlerle değil de yönetici elitlerce aynı zamanda inşa edilen bir durumsa⁵⁴, aktörler tarafından “istenilen sonuçların” gerçekleşebilmesi adına devletler iç politikalarında toplumsal hafıza için gerekli kurumları oluşturdukları gibi ikna etmek istedikleri dış aktörlerin toplumsal hafızasını etkileyebilecek çok çeşitli kamu diplomasisi kurumlarını da oluşturmak durumundadır. Hafızanın ve toplumsal hafızanın sadece tarihsel anlatıya ya da travmaya dayanmayan karmaşık yapısı sebebiyle de çok katmanlı kamu diplomasisi kurumlarının ihdas edilmesini gerektirmektedir. Ülkeler ekonomik, tarihi ve kültürel derinlikleriyle orantılı olarak bu kurumları kurabilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti de kurulduğundan itibaren uluslararası kimlik ve hafızanın devletler arasındaki ilişkiler açısından önemini görerek buna göre kamu diplomasisi kurumlarını oluşturmaya başlamıştır. Zamanın ruhuna uygun olarak, özellikle 2000'ler sonrasında, kamu diplomasisi kurumlarında ve politikalarında bir sıçrama görülmektedir. Gönül Coğrafyası olarak tanımlanan Balkanlar, Afrika, Ortadoğu ve Türk Dünyası da dahil olmak üzere dış temsilciliklerin sayısı, 146 Büyükelçilik, 13 Daimî Temsilcilik, 95 Başkonsolosluk, 1 Konsolosluk Ajanlığı, 1 Konsolosluk Bürosu ve 1 Ticaret Ofisi olmak üzere toplam 257'ye ulaşmıştır. Temsilciliklerin 99'u Avrupa, 73'ü Asya,

52 Soner Tauscher, *Merkel'in 2015 Mülteci Krizindeki Siyasi Rolü*, içinde Hacı M. Boyraz, Ahmet Bülbül ve Mehmet Öcal (Eds.), *Merkel Dönemi Alman Dış Politikası*, Konya, NEU Press, 2024.

53 Eskicioğlu, *Türk Diasporasında Toplumsal Hafıza ve Diasporik Kimlik*, s. 75-76.

54 Anthony Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, çev. Ümit Tatlıcan, Say Yayınları, Ankara, 2010

49'u Afrika, 32'si Amerika ve 4'ü Okyanusya'da bulunmaktadır. 1923'de 39 ve 2002'de 163 olan temsilcilik sayısı görüldüğü üzere önemli artış yaşamıştır⁵⁵. Yaşanan artış sadece temsilciliklerle sınırlı değildir. Kamu diplomasisi kurumları olan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB⁵⁶), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA⁵⁷), Yunus Emre Enstitüleri (YEE), Türkiye Maarif Vakfı⁵⁸, Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB⁵⁹), Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'na (TRT⁶⁰) bağlı⁶¹ TRT World, TRT Kürdi, TRT Arabi, TRT Avaz, TRT Türk, Türk Hava Yolları (THY), Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK), Türk Kızılay'ı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) gibi bazıları ya yeni kuruldu ya da var olanlar gerek personel gerek bütçe gerekse vizyon olarak yeni uluslararası diplomasinin gerektirdiği yumuşak güç faaliyetleri için yeniden donatılmıştır⁶². Neredeyse tüm kurumların kamu diplomasisi faaliyetlerine yönelik akademik çalışmalar yapıldığı için burada tek kurumların ne amaçla örgütlendikleri, çalışma alanları ve hedefleri gibi idari kimliklerinin tanıtımları yapılmamıştır. Ancak mevcut akademik çalışmaların bu kurumların toplumsal hafızanın inşası konusunda bir inceleme içermemesinden dolayı, aşağıdaki yer alan Şekil 2'de kurumların toplumsal hafızanın bileşenlerini oluşturan her bir unsura nasıl karşılık gelen faaliyetler yürüttüğü kısaca açıklanmıştır. Ardından araştırmanın sınırlılıkları içerisinde TİKA ve YTB'nin Osmanlı İmparatorluğu döneminde ve sonrasında Gönül Coğrafyası'nda mevcut tarihsel, kültürel ve sembolik varlığın seçici tarihsel anlatılar ve semboller aracılığıyla toplumsal hafızanın yeniden inşasına yönelik çalışmaları analiz edilmiştir. Toplumsal hafızanın yeniden inşası, geçmişin tekil ve sabit olumlanan bir temsiline değil,

55 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Tarihçesi, 27.03.2025, <https://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa#:~:text=Co%4%9Fafı%20da%4%9F%4%B1%4%B1m%20bak%4%B1m%4%B1ndan%20257%20d%4%B1%-C5%9F,4%4%3%BC%20Okyanusya'dad%4%B1r,Erişim: 27.03.2025>.

56 Aylin Çömlek, *Bir Kurum Olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) (2010-2022)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, 2023, yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

57 Gökmen Kılıçoğlu ve Ayhan Nuri Yılmaz, "Bir Kamu Diplomasisi Kurumu Olarak TİKA'nın AK Parti Döneminde Kullanılması", *Türk Dünyası Araştırmaları*, no. 116 (2017), sy. 229, s. 171-182.

58 Muharrem Ekşi, *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2018

59 Meryem Okumuş, "Bir Dini Diplomasi Aktörü Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Dijital Hesaplarının Diyalogsal İlişki", *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, c. 4, no. 1 (2021), s. 153-170.

60 Faruk Yazar, "Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Türk Dizi Sektörünün Değerlendirilmesi", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 4, sy. 3 (2020), s. 529-541.

61 Samet Kavoğlu, "Kamu Diplomasisi Perspektifinden Uluslararası Yayıncılık: TRT Balkan Üzerine Bir İnceleme", *Intermedia International E-Journal*, c. 9, no. 17 (2022), s. 306-323.

62 "Kamu Diplomasisi Nedir?", Ankara, İletişim Başkanlığı Yayınları, 2022.

aksine farklı aktörlerce farklı biçimlerde anlamlandırılabilen, çoğul ve müzakereye açık bir hafıza alanına işaret etmektedir.

Türkiye'nin Kamu Diplomasisi ve Toplumsal Hafıza Stratejileri

Yumuşak gücün kullanımı ve onun birçok unsurundan biri olan kamu diplomasisinin devletlerce uygulanması diplomasi tarihi açısından yeni bir olgu değildir. Antik çağlarda da Orta çağda da devletler dış aktörleri etkilemek için sadece askeri güç kullanmamış, aynı zamanda edebiyat, din, ticaret vb. birçok diplomatik unsuru kullanmıştır. Ancak yumuşak gücün sistematik bir hale gelmesi ve bu yönde kurumlar oluşturulup bunlara maddi ve uzmanlaşmış personel olarak yatırım yapılması yeni bir olgudur. Değişen dünyanın değişen gereksinimleriyle evrim geçiren diplomasiye Türkiye'de tarihi süreç içerisinde ilgi göstermiştir. Osmanlı İmparatorluğu 1793 yılında ilk elçiliğini kurduktan sonra Batılılaşmanın da etkisiyle hızla geleneksel diplomasi anlayışını moderne doğru dönüştürmüştür. Bundan önce Osmanlının genellikle sert gücü kullanarak dış aktörlere istediğini yaptırdığını, fetihlerden sonra kazanılan toprakların entegre edilmesinde ise modern anlamda yumuşak güce benzer unsurların kullanıldığı görülmektedir. 18. yüzyıldan itibaren kaybedilen savaşlar ve toprakların artmasıyla birlikte değişen güç dengeleri sonucunda Osmanlı Devleti, Avrupa'nın diplomatik sistemine dâhil olmuş; bu süreçte yalnızca sert güç kullanarak değil, aynı zamanda diplomatik manevralar yoluyla da çıkarlarını korumayı ve bazı hedeflerine ulaşmayı başarmıştır. 1923 Lozan Anlaşması Türk diplomasi tarihi açısından önemli bir kavşak olmuş, devletlerarası çatışmadan ziyade ekonomik ve kültürel diplomasiye ve kalkınmaya öncelik verilmeye başlanmıştır. Bu sayede 2. Dünya Savaşı'nın fiziksel yıkımı yaşanmadan atlatılabilmiş, ama ekonomik çöküntüden kaçmak mümkün olamamıştır⁶³. Savaş sonrası ortaya çıkan iki kutuplu dünyada Türkiye yerini Batı Bloğu içerisinde aramış, bunun içinde Marshall Yardımı, NATO, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik vb. diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte Türkiye'nin dış politikasında da önemli değişimler olmuştur. Daha önce Sovyet hakimiyetinde olan, bağımsızlıklarını yeni kazanan Orta Asya ve Balkan devletleriyle ilişkiler kurulmuştur. Bu dönemde TİKA (1992) ihdas edilmiş ve 1999 yılında AB aday ülke statüsü elde edilmiştir. 2000'lerden sonra ise ülkenin yükselen sosyoekonomik gücüyle birlikte uluslararası sisteme entegrasyonu hız kazanmıştır. YTB⁶⁴ ve Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü

63 Gonca Yıldırım, *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*, Beta Yayınları, İstanbul, 2015, s. 250-267.

64 YTB'nin faaliyetleri kurumsal olarak 2010 sonrası dönemde başlamış olsa da, benzer nitelikteki kamu diplomasisi uygulamaları daha önce çeşitli devlet kurumları tarafından sürdürülmekteydi. 1992 tarihli "Büyük Öğrenci Projesi",

(KDK) 2010 yılında kurulmuş, başkanlık sistemiyle birlikte KDK'nın faaliyetleri 2018'de İletişim Başkanlığına geçirilmiştir⁶⁵. Bu dönemde kamu diplomasisinin en önemli kurumları olan TRT'nin Almanca, Rusça, Arapça ile Orta Asya'dan Balkanlara çeşitli dillerde yayın yapan TV ve haber platformları, YEE (2007), Maarif Vakfı (2016) oluşturulmuş, birçok sivil toplum yardım ve düşünce kuruluşu faaliyete geçmiştir. 2021 yılında toplanan Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulu'nun ikinci toplantısında açıklandığı üzere kamu diplomasisi faaliyetlerinin daha verimli yürütülebilmesi adına Kamu Diplomasisi Koordinasyon Sistemi (KADİS) oluşturulmuş, kamu diplomasisi çalışmalarını yürütmek için 26 adet komite kurulmuştur. Komiteler arasında, Dezenformasyonla Mücadele, Bilim, Diaspora, Eğitim, Gastro, Kültürel, Sağlık, Savunma ve Spor vd. Diplomasisi, Uluslararası Yayıncılık ve Ülke Markalaşması gibi konular özelinde uzmanlaşmış gruplar bulunmaktadır⁶⁶. Belli başlı ülkeler sadece eğitim, dil öğrenimi ve öğrenci değişim programları üzerine yoğunlaşırken Türkiye Cumhuriyeti Şekil 2'de gösterildiği üzere birey ve toplumu ilgilendiren hemen hemen her alanda bir kamu diplomasisi kurumu ya da komitesi ihdas etmiş durumdadır.

2024–2029 yıllarını kapsayan strateji belgesinde de vurgulandığı üzere, kamu diplomasisinin yalnızca dış paydaşlara değil, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına da yönelik olarak tasarlanması önemli bir koordinasyon gerektirmektedir. Yumuşak gücün uygulanabilirliği açısından, uluslararası toplumsal hafızanın inşa edilmesi, kültürel diplomasinin stratejik hedeflerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Burada kastedilen, yalnızca iç kamuoyuna dönük bir tarihsel bilinç oluşturmak değil; aynı zamanda dış aktörlerin toplumlarında ve küresel düzeyde Türkiye merkezli bir kolektif hafıza ve anlatı üretmektir. Bu doğrultuda Türkiye'nin kamu diplomasisi, birbirini tamamlayan iki ana eksen üzerinden yürütülmektedir. Birincisi, TİKA ve YTB gibi kurumsal aktörler eliyle Gönül Coğrafyası olarak tanımlanan bölgelerde yürütülen faaliyetlerdir. Bu kapsamda, kültürel mirasın restore edilmesi, eğitim programları ve öğrenci değişim faaliyetleri aracılığıyla mekânsal hafızanın yeniden üretilmesi ve ortak tarihsel bağların

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Avrupa'daki hizmetleri, TİKA'nın kültürel kalkınma projeleri ve MEB'in yurtdışı eğitim koordinasyonları gibi uygulamalar, YTB'nin yürütmekte olduğu yeni kamu diplomasisi modelinin altyapısını oluşturmuştur.

65 Türkiye Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi 2024-2029, <https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/turkiye-kamu-diplomasisi-strateji-belgesi-2024-2029.pdf>, Erişim 27.03.2025.

66 İletişim Başkanlığı, "Ulusal Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi ve Eylem Planı" hazırlandı, 06.07.2021, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/ulusal-kamu-diplomasisi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-hazırlandı>, Erişim: 27.03.2025.

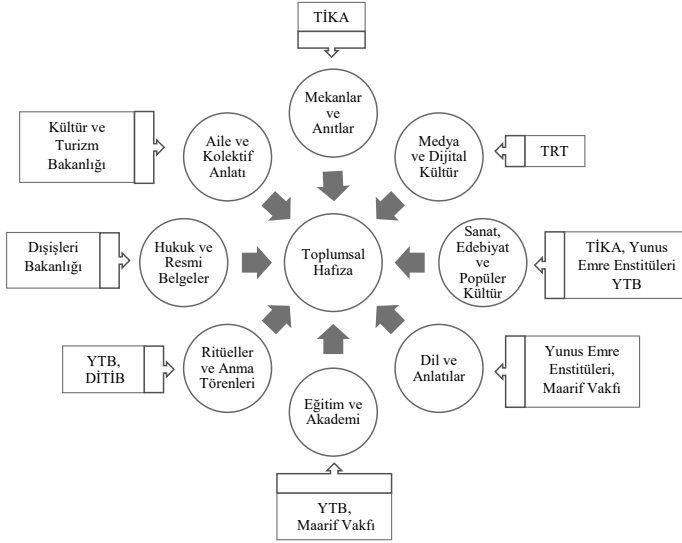
canlandırılması hedeflenmektedir. Nitekim 2002’den bu yana 5.500’den fazla kültürel miras unsurunun restorasyonu, bu amaca yönelik mekânsal politikaların örneklerindendir. İkinci eksen ise, siyasi elitler tarafından geliştirilen ve küresel adaletsizliklere karşı çıkmayı amaçlayan söylem stratejileridir. “Dünya beşten büyüktür”, “Mazlumların sesi olmak” ve “Daha adil bir dünya mümkün”⁶⁷ gibi ifadeler, Türkiye’nin uluslararası düzlemde kendisini “küresel vicdanın” temsilcisi olarak konumlandırmaya yönelik söylemsel girişimleridir. Bu söylemler, sadece normatif bir dış politika duruşu olarak değil, aynı zamanda yumuşak gücü güçlendirmeye yönelik bir küresel kolektif anlatı inşasının parçası olarak değerlendirilebilir. Ancak bu çerçevenin, farklı uluslararası aktörler tarafından popülist retorik, selektif ahlakilik veya sistem karşıtı söylemin araçsallaştırılması şeklinde eleştirildiği de göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla bu tür politik söylemler yalnızca ideal temsiller olarak değil, aynı zamanda uluslararası rekabet ve meşruiyet üretme çabalarının bir uzantısı olarak görülebilmektedir.

Toplumsal hafıza, kabaca Şekil 2’de yer alan unsurların birleşiminden müteşekkildir. Hafıza ve kültür nasıl ki ailenin içinde şekilleniyorsa bu unsurların kolektif kabullerle onaylanması toplumsal hafızanın önemli bir bileşenini meydana getirmektedir. Ancak hafızanın gelişmesi için sadece aile ve yakın çevre yeterli olmayıp, tüm topluma yayılacak bir medya, son dönemlerde dijital anlatılar⁶⁸, popüler kültürü şekillendiren sanat gibi unsurlar etkin olarak işlev görmektedir.

67 A.g.e.

68 Aslı Yağmurlu, “Dijital Diplomasi: Kamu Diplomasisi Çerçevesinden Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve Türkiye Dışişleri Bakanlıkları İnternet Uygulamaları”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7, 2 (2019), s. 1267-1295.

Şekil 2: Toplumsal Hafıza ve Kamu Diplomasinin Kapsayıcılığı

Kaynak: Yazar.

Bu işlevlerin geniş kitlelere yayılmasında ritüel ve ibadetlerin toplu olarak gerçekleştiği dini mekanlar ve öğrenmenin merkezleri olan eğitim kurumlarının yeri önem kazanmaktadır. Toplumsal hafızanın bahsedilen unsurları göz önünde bulundurulduğunda Türkiye Devleti'nin İletişim Başkanlığı altında koordine ettiği kamu diplomasisi kurumlarının tüm unsurlar için inceliklerle hazırlanmış ve her unsuru kapsayan kurumlarının mevcut olduğu görülmektedir. İsmine “**Tam Kapsayıcı Kamu Diplomasisi**” diyebileceğimiz bu koordinasyonu ve sert gücü kullanmadan gerçekleştirebilen ülkeler sayılıdır⁶⁹. Gönül Coğrafyası olarak tarif edilen Afrika, Ortadoğu, Orta Asya ve Balkanlarda tam kapsayıcı kamu diplomasisinin sürdürülebilirliği ekonomik, kültürel, doğal kaynaklar ve personel gücüne bağlı bulunmaktadır. 2010’lardan sonra hızla gerçekleşen bu büyüme ve genişleme ekonomide şirketlerin karşı karşıya kalabildiği *Kurumsal Kapasite-Ölçeklenme Açığı* doğurma riskini de taşımaktadır. Bunun için uygulamaya konulan KDK ve KADİZ platformları bu riskin devlet tarafından görüldüğü ve risk büyümeden giderilmeye çalışıldığını göstermektedir. Ancak bir yandan da bürokrasiler için geçerli olan “*Bürokratik Büyüme*” krizine de yol açabilmektedir⁷⁰. Bu bakım-

69 Cull, kamu diplomasisini beş unsorda tanımlamaktadır. Bunlar sırasıyla, dinleme, savunma, kültürel diplomasisi, değişim ve uluslararası yayıncılıktır. Ancak şekil 2’de gösterildiği üzere Türkiye bu beş unsurdan çok daha fazlasını aktif olarak gerçekleştirmektedir. Cull, J. Nicholas, *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, Los Angeles, Figueroa Press, 2009.

70 Agnes Cornell, Carl Henrik Knutsen ve Jan Teorell, “Bureaucracy and Growth”, *Comparative Political Studies*, 53(14) (2020), s. 2246-2282.

dan yumuşak güç kullanımının tersine tepmemesi önemli hassas dengelerin iyi yönetilebilmesine bağlıdır.

Türkiye'nin dış aktörler açısından oluşturmaya çalıştığı toplumsal hafızanın unsurlarını geliştiren kamu diplomasisi kurumları aşağıdaki Tablo 1'de gösterilmiştir. Tablo 1'den görüldüğü üzere kurumlar kendi faaliyet alanları içerisinde etkinlikte bulunmakla birlikte özellikle eğitim ve değişim programları açısından kesişmeler bulunmaktadır. Burada verilen eğitim ve değişim programlarının hi-tap ettiği öğrenci tiplerinin benzerlik göstermemesi önem arz etmektedir. Bu kurumlar arasında özellikle TİKA'nın tarihi ve kültürel mekânların restorasyonu ve korunması üzerine uzmanlaşması, aynı zamanda faaliyetlerine alt yapı ve kalkınma çalışmalarını eklemesi toplumsal hafızanın mekânla olan ilişkisine önemli katkılar sunmaktadır. Anma törenlerin düzenlendiği, ritüellerin gerçekleştirildiği ya da gündelik hayatın akışında alışkanlıklara dayalı mekânların oluşturulması hafızanın soyut unsurlarının somut olanla desteklenmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte YTB'nin, bir ülkenin yumuşak gücünün en önemli unsurlarından olan Türk diasporasına⁷¹ yönelik faaliyetleri diaspora hafızasının geliştirilmesini imkanı kıldığı gibi düzenlediği sosyal ve kültürel etkinliklerle de dış aktörlerin toplumsal hafızasını da etkileyebilmektedir.

71 Kemal Yurtnac, *Turkey's New Horizon: Turks Abroad and Related Communities*, SAM Papers, Centre for Strategic Research, 10.01.2012, <https://www.sam.gov.tr/papers/turkey-s-new-horizon-turks-abroad-and-related-communities-0>, Erişim: 20.03.2024; Esra Sağlam, "Diaspora Politikalarına Yönelik Çağdaş Kuramsal Yaklaşımlar ve Türk Diaspora Politikası", *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(27)(2020), s. 744-774.

Tablo 1: Kamu Diplomasisi Kurumları ve Toplumsal Hafıza Etkisi

Kamu Diplomasisi Kurumu	Faaliyet Alanı ⁷²	Toplumsal Hafıza Unsuru
TİKA ⁷³	- Türkiye'nin tanıtımı ve Türkçe kullanımının yaygınlaştırılması için dış aktörlere destekte bulunmak. - Eğitim, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda kalkınma merkezli faaliyetlerde bulunma. - Dış aktörlerde alt yapı, kütüphane, okul, laboratuvar vb. inşa edilmesi. - Ortak tarihi ve kültürel eserlerin korunması ve restorasyonu.	- Dış aktörlerde ülke ile ilgi olumlu hatıranın oluşturulması ve hafızaya dâhil edilmesi. - Mekânlar ve Anıtlar aracılığıyla hafızanın sadece soyut değil aynı zamanda somut öğelerle desteklenmesi. - Hafızanın yeniden inşa edilmesi.
YTB	- Türk diasporasına yönelik anadil, kültür ve kimlikleri muhafaza edici etkinlikler düzenlemek. - Türkiye Bursu programıyla uluslararası öğrencilere Türkiye'de eğitim alma imkânı sunulması. - Türk Diasporasına mensup gençlerin anavatanla olan bağlarını güçlendirici programlar hazırlamak.	- Ülkenin yumuşak gücünün en etkili olduğu ve toplumsal hafızanın en önemli sivil unsurlarından olan diasporanın anavatanla olan bağlarının kurulması. - Diaspora üyelerinin kimlik ve kültürlerinin muhafazası yoluyla bulundukları ülkeler ile anavatan arasında köprü olmalarının sağlanması.
Yunus Emre E.	- Türkiye'nin dilini, kültürünü ve sanatını 60'tan fazla kültür merkezi ile tanıtmak. - Türkiye dışındaki dünyayla iş birliğini geliştirmek. - Türkiye'deki yaşam ve kültür hakkında doğru bilgilerin aktarılması.	- Toplumsal hafızanın ana bileşenlerinden olan dil, kültür ve sanat gibi unsurları dış aktörlere tanıtmak. - Türkiye'nin ve halkının yaşamına yönelik basmakalıp düşüncelerin kırılarak hafızalarda yeni bir imaj oluşturmak.
Maarif Vakfı	- Yurtdışında örgün ve yaygın eğitimi okul öncesinden üniversite eğitimine kadar vermek. - Okul, eğitim kurumu ve yurtlar açmak. - Eğitmenler yetiştirerek bilimsel yayınlar gerçekleştirmek.	- Toplumsal hafızanın önemli unsurlarından eğitimin çocukluk çağından itibaren verilmesi. - Eğitim sonunda yetişen insanların kültürler arası alışverişin ve hafızanın gelişmesi / sürdürülmesinde rol alması. - Bilimsel yayınlar aracılığıyla hafızanın küreselleşmesine katkıda bulunulması.
DİTİB	- İnanç diplomasisi faaliyetlerinin yürütülmesi. - Uluslararası toplantı ve sempozyumların düzenlenmesi. - Yurtdışı Müslüman öğrencilere ülkede eğitim aldırılması. - Dini yayınların tercümesi. - Cami ve mescitlerin inşa edilmesi.	- Kültürün en önemli unsurlarından dinin hem diaspora hem de dış aktörlere aktarımının sağlanması. - İbadet mekânları aracılığıyla hafızanın maddi boyutunun teşviki. - Öğrenci ve din görevlilerinin yetiştirilmesi.

72 "Kamu Diplomasisi Nedir?", Ankara, İletişim Başkanlığı Yayınları, 2022.

73 TİKA "Faaliyetlerimiz", <https://tika.gov.tr/faaliyetlerimiz/>, Erişim: 28.03.2025.

Kamu Diplomasisi Kurumu	Faaliyet Alanı ⁷²	Toplumsal Hafıza Unsuru
TRT	- Tüm dünyada 41 dil ve lehçede yayın gerçekleştirmek. - Küresel ve bölgesel 7/24 birçok haber kanalı yayını yapmak. - Diziler ve filmler aracılığıyla ülkenin tarihi ve kültürünün tanıtılması.	- Dış aktörün kendi dilinde yapılan yayınlar aracılığıyla hafızanın oluşmasına önemli katkı sunulması. - Dizi ve filmler gibi görsel malzemelerle hafızanın soyut boyutuna hitap edilmesi.
Dışişleri Bakanlığı	- Dış politika uygulamaları ve diplomatik ilişkilerin yürütülmesi. - Yabancı Diplomatlarla eğitim programlarının düzenlenmesi. 2021 yılından itibaren her sene Antalya Diploması Forumu düzenlenmesi.	- Ülke politikalarının dış aktör temsilcilerine aktarılması. - Düzenlenen sanatsal, sosyal ve kültürel aktivitelerle ülkenin imajının sürekli hatırlatılması. - Dış aktör temsilcilerini her yıl bir araya getirerek ülkenin gereksinimleri yönünde hafızanın oluşturulması.
Kültür ve Turizm Bakanlığı, THY	- Yurt dışında sürekli yeni uçuş noktaları açmak ve dış aktörlerle karşılıklı ekonomik ilişki kurulması. - Sponsorluklar ve reklamlarla ülke tanıtımına ve markalamasına katkı sunulması.	- Küresel ölçekte uçuş noktalarının çoğalması dış aktörlerin vatandaşlarının ülkeye gelmesi, böylece ülkeyi tanıyıp iyi anılarla hafızalarının desteklenmesi. - Yakın coğrafyadaki uçuş noktalarına kampanyalar düzenlemek suretiyle hem iç unsurların hem de dış aktör halklarının karşılıklı kültürel alışverişi üzerinden toplumsal hafızanın kurulmasına yardımcı olunması.

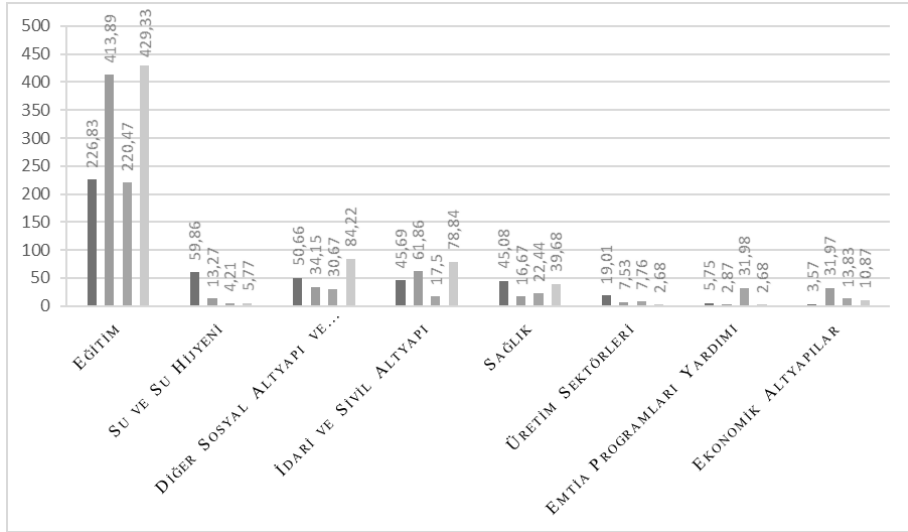
Türkiye'nin Kamu Diplomasisinin Uluslararası İlişkilerdeki Rolü ve Toplumsal Hafızaya Etkisi

Türkiye Devleti 2016 yılında dünya genelinde GSMH'sinin %0,69'nu kalkınma yardımı olarak harcamıştır. İsveç (%0,14), Danimarka (%0,14), Lüksemburg (%0,15), Norveç (%0,13), BAE (%0,18)⁷⁴ gibi ülkelerden çok daha fazla kalkınma yardımı yapan Türkiye'nin bu durumu küresel kamu diplomasisine yönelik gerçekleştirdiği “daha adil bir dünya mümkün” mottosuyla da uyumludur. Türkiye, dünyanın dört bir tarafından kamu diplomasisi faaliyeti yürütmekle birlikte yoğunlaştığı belli başlı bölgeler bulunmaktadır. Bu bölgelere yapılan yatırım ve faaliyetler genel olarak Türkiye'nin diplomatik eğilimlerini göstermekle birlikte aynı zamanda ekonomik politik stratejilerle birlikte düşünülmelidir. Örneğin en çok bütçenin ayrıldığı bölge Afrika gözükmekle birlikte bölge ülkelerinden Türkiye'ye yönelik çok az diplomatik kaynak aktarılmaktadır. Bu sebeple Türkiye

74 Gökhan Umud vd., *TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları 2016 Raporu*, 2017, <https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2017/YAYINLAR/Faaliyet%20Raporlar%C4%B1/2016/T%C3%BCrkiye%20Kalk%C4%B1nma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%20Raporu%202016.pdf>, Erişim: 28.03.2025.

o bölgeye daha fazla yatırım ayırmak durumunda kalabilmektedir. Bunun aksine Balkan bölgesi açısından sadece Türkiye yatırım yapmak durumunda değildir. AB'nin sağlamış olduğu Erasmus+, AB projeleri vd. aracılığıyla Balkanlarda hemen hemen tüm ülkelerden aynı zamanda Türkiye'ye yönelik yatırımlar da gelebilmektedir. Bu sebeple kamu diplomasisi sadece para ile gerçekleştirilen bir propaganda aracından ziyade incelikli stratejilerle gerçekleşen diplomatik bir olgudur. Kalkınma yardımları içerisinde TİKA sadece 2016 yılında, 12 adet yeni okul inşa etmiş, 57 eğitim tesisinin ve 23 sınıfın yenilenmesi ile 39 sınıfın donanımını tamamlamış, 57 laboratuvar kurmuş, 49.015 öğrencinin ve 3.514 öğretmenin eğitimine katkı sağlamış, 19 eğitim programı gerçekleştirmiştir. Sağlık sektöründe benzer şekilde beş hastane yapımı, 20 hastane onarımı ve 1.315.637 hastaya tedavi sağlanmıştır. Dünya genelinde gerçekleşen bu faaliyetler yanında sanitasyon, idari ve sivil altyapıların geliştirilmesi gibi pek çok alanda da devam etmektedir⁷⁵.

Grafik 1: Türkiye'nin Kalkınma Yardımları Alanlarına Göre Bütçesi 2019-2022. (Milyon Dolar)⁷⁶

Türkiye'nin her yıl milyarlarca doları bulan kalkınma yardımlarının en önemli kategorisini acil insani yardım ve sığınmacılara yönelik yardımları oluşturmaktadır. Bu yardımlar 2019-2022 yılları arasında sırasıyla 7.541,34 milyon Dolar,

⁷⁵ TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları 2016 Raporu, 2017.

⁷⁶ Tolga Keskin vd., *TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları 2022 Raporu*, 2024, <https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2024/08/Tu%CC%88rkiye-Kalkinma-Yardimlari-Raporu-2022.pdf>, Erişim: 28.03.2025.

7.270,51 milyon Dolar, 6.843,23 milyon Dolar ve 6.483,37 milyon Dolar olmuştur. İnsanların en travmatik ve acil durumlarında yardım uzatılması kamu diplomasisi açısından oldukça önemlidir. Özellikle hafızanın oluşumunda ve uzun yıllar muhafazasında travmaların önemi düşünüldüğünde yapılan insani yardımlar daha da anlamlı hale gelmektedir. Bunlar dışında Grafik 1’den görüldüğü üzere Eğitim alanı yıllar boyunca Türkiye’nin kalkınma yardımlarında en önemli paya sahiptir. Kalkınma raporunda, Eğitim, Sağlık, Su, İdari Altyapılar ve Diğer Sosyal Altyapılar (konferans, restorasyon çalıştay vb. programlar) birlikte “Sosyal Yapı ve Hizmetler” başlığı altında toplanmaktadır. Buradan hareketle Toplumsal Hafızanın Şekil 2’de gösterilen bileşenlerine bakıldığında, Türkiye’nin kamu diplomasisi kurumları aracılığıyla yapılan kalkınma yardımlarının gerçekleştiği alanların bu bileşenlerle de örtüştüğü görülmektedir. En son yayınlanan 2022 Raporu’na bakıldığında Kırgız Cumhuriyetinde Türkçe Öğretim Merkezi ya da Butan Krallığı’nda stüdyo kurulmasından, Pakistan’da okul ulaşımının kolaylaştırılmasından Kolombiya’da mobil kütüphane işletilmesine kadar dünyanın farklı coğrafyalarında yumuşak güç faaliyeti yürütüldüğü görülmektedir. Bosna Hersek’te belediye binası tadilatı ve bakım evi projesi, Hırvatistan’da İslam Kültür Merkezi kurulması ya da Azerbaycan’da turizm eğitim programının hayata geçirilmesi yardımların kapsamının genişliğini göstermektedir. İletişim alanında sadece ülke içinde TRT ve diğer medya kuruluşlarının yaptığı sinema ve diziler üzerinden kamu diplomasisi yürütülmemekte, aynı zamanda kalkınma yardımları sunan Türkiye, Irak’ta TV teknik altyapısı, Kosova’da Türkçe radyo projesi, Arnavutluk’ta habercilik eğitimi⁷⁷ vb. destekler vererek medya altyapısını da kalındırmaya çalışmaktadır. Tüm bu faaliyet alanlarının toplumsal hafızayı oluşturan unsurlarda karşılıkları bulunmaktadır.

OECD ülkeleri arasında en yüksek kalkınma yardımı bütçesine sahip ABD, Almanya, Japonya gibi ülkelerden sonra altıncı ülke olan Türkiye, GSMH oranlarında Lüksemburg’dan sonra ikincidir⁷⁸. TİKA kurulduğu 1992 yılından 2024’e kadar 170’den fazla devletle 32.000’ni geçen program ve faaliyet hayata geçirmiştir. 2024 yılı faaliyetlerine yakından bakıldığında 873 faaliyetin 713’ü eğitim, sağlık, idari ve sosyal altyapıların, başka bir deyişle toplumsal hafızanın geliştirilmesine yöneliktir. TİKA sadece Afganistan, Filipinler, Hırvatistan, Gambiya

77 Tolga Keskin, vd., *TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları 2020 Raporu*, 2021, https://tika.gov.tr/upload/sayfa/Pictures/Turkiye%20Kalk%C4%B1nma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%202020_tr.pdf, Ankara, Erişim: 28.03.2025.

78 Tolga KESKİN vd., *TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları 2021 Raporu*, 2022, <https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2023/01/TurkiyeKalkinma2021Web.pdf>, Ankara, Erişim: 28.03.2025, s. 21-22.

ya da Filistin’de kreş, meslek programları, okul inşası ya da engelliler için müzik eğitimi faaliyetinde bulunmamaktadır. Lübnan Üniversitesi’nde örnek mahkeme salonu kurarak ya da uygulama oteli altyapısına destek olarak çok yönlü kamu diplomasisi faaliyeti yürütmektedir. Mekânsal ve tarihi hafızanın devamı adına Cezayir Lavgat şehrinde ortak mirasın korunması için Fransızların imhasından kurtulan el yazmalarına katalog hazırlanmasına destek olmuştur. Böylece bir yandan sömürge gücü Fransa’nın yaratmış olduğu travmanın hatırlatılması diğer taraftan ortak mirasa sahip çıkılmasıyla var olan hafızanın yeniden etkinleştirilmesi sağlanabilmektedir. Başka bir mekânsal örnek UNESCO’nun tehlike altındaki kültürel miras listesinde bulunan Filistin’deki El Halil tarihi evinin restorasyonu ya da Romanya, Dobruca’daki Osmanlı’dan kalan Mahmut Yazıcı Camii’nin (1863-1864) onarımıdır⁷⁹.

Kamu diplomasisinin önemli unsurlarından biri dış aktörlerle ilişkileri kurabilecek uzman personelin yetiştirilmesi ve mevcudiyeti iken, aynı zamanda eğitim programları ve akademik değişim programlarıyla ülkede yetişmiş dış aktörlerin vatandaşları da önemlidir. YTB bu açıdan hem sosyo-kültürel hafızanın ortaya çıkarılması, canlandırılması ve devamlılığı için Kiliseye Çevrilen Türk Eserleri, Finlandiya Tatarları, Macaristan’da Osmanlı Mimarisi Rehberi gibi eserler çıkarırken, Kırım Tatar Gençlik Çalıştayı ya da Balkan Çalışmaları gibi uluslararası kongreler düzenlemektedir. Ayrıca yıl boyunca Solingen ve Hanau’da yaşanan ırkçı saldırıları, 1944 Kırım Tatar Sürgününü anma törenleriyle toplumsal hafızanın canlılığının korunmasını sağlamaktadır. YTB tarafından Türkiye Bursları programıyla dünyanın dört bir tarafından Türkiye’ye lisans ve lisansüstü eğitim almaya on binlerce öğrenci getirilmektedir. Sadece 2024 yılında bu burslara 171 ülkeden 122 bin aday başvurmuş, 6.935’i burs almıştır. Bu sayılar 2023 yılın 117 bin aday 4.123 bursiyer⁸⁰, 2022 yılında 165 bin aday 4.316 bursiyer⁸¹ ve 2021 yılında 165 bin aday 4.108 bursiyer⁸² olarak gerçekleşmiştir. YTB sadece uluslararası öğrencilere burs sağlamamakta mezun olduklarında onlarla iletişimde kalabilmek için Türkiye Mezunları faaliyetini yürütmektedir. Bu kapsamdaki faaliyete

79 Mustafa Nalcacioğlu vd., *TİKA, Faaliyet Raporu 2024*, 2025, <https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2025/02/TİKA-Faaliyet-Raporu-2024-2-web.pdf>, Ankara, Erişim: 28.03.2025.

80 YTB, Faaliyet Raporu 2023, <https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/YTB%202023%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>, Erişim 29.03.2025.

81 YTB, Faaliyet Raporu 2022, <https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/2022%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>, Erişim: 28.03.2025.

82 YTB, Faaliyet Raporu 2021, <https://ytbw11.blob.core.windows.net/files/2022/BELGELER2022/2021%20FAAL%C4%B1%20YET%20RAPORU.pdf>, Erişim: 28.03.2025.

kayıtlı 137 bin mezun bulunmaktadır. Böylece Türkiye’de hem kendi ülkesi hem de Türkiye için sosyal, ekonomik, politik ve kültürel köprü olabilecek insanlar yetiştirilmektedir. YTB, aynı zamanda diaspora diplomasisini yürüten kurumların başında gelmektedir. Bu kapsamda göç programları, kitap fuarları, kültürel ve sosyal faaliyetlerin desteklenmesi gibi çeşitli aktiviteler gerçekleştirmektedir⁸³. Görüldüğü üzere Türkiye’de yumuşak gücün oluşturulması adına kamu diplomasisi kurumları ve bunların araçları arasında kalkınma yardımları önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle eğitim ve sağlığı içeren sosyal hizmetler ile acil yardımlar üzerinden gerçekleşen insani diplomasi Türkiye’nin kamu diplomasisinin uluslararası arenada milyonlarca insana temas etmesini sağlamaktadır. Burada ele alınan TİKA ve YTB’nin faaliyetleri dahi Türkiye Devleti’nin dünya genelinde dış aktörlerin yüz binlerce vatandaşına temas etmesini olanaklı kılmaktadır. Bu bakımdan Türkiye’nin Tablo 1’de yer alan diğer kurumlarının faaliyetleriyle de beraber düşünüldüğünde “tam kapsayıcı bir kamu diplomasisi” uyguladığından söz edilebilir.

Sonuç

Soğuk Savaş’ın sona erdiği 1990’lı yıllardan itibaren uluslararası ilişkilerde devletlerin güç üretme biçimlerinde köklü değişimler yaşanmıştır. Bu değişim, sadece klasik sert güç araçlarının değil, halkların duygularına, değerlerine ve kolektif hafızalarına hitap eden yumuşak güç stratejilerinin ön plana çıkmasıyla karakterize edilmiştir. Uluslararası sistemde devletlerin yalnızca çıkarlarını koruma değil aynı zamanda bu çıkarları meşrulaştırma, kabul ettirme ve uzun vadeli ilişki inşa etme ihtiyaçları, kamu diplomasisi faaliyetlerinin önemini artırmıştır. Kamu diplomasisi, devletin dış politika hedeflerini sadece hükümetler aracılığıyla değil, doğrudan toplumların zihinsel ve kültürel alanları üzerinden gerçekleştirme çabası olarak tanımlanır hale gelmiştir. Böylece yumuşak gücün etkili bir biçimde uygulanması sadece kültürel ürünlerin dolaşıma sokulmasının yanında hedef toplumların hafızalarında tarihsel, kültürel ve kimliksel süreklilik oluşturarak bu gücün içselleştirilmesine de bağlı bulunmaktadır. Bu açıdan toplumsal hafıza, yalnızca geçmişin temsili değil; geleceğe yön verecek kültürel ve siyasal ilişkilerin zeminini de kuran bir stratejik alandır. Bu bakımdan devletlerin kamu diplomasisi stratejileri, sadece mevcut değerlerin aktarımıyla sınırlı kalmayıp, bu değerlerin hafızadaki izlerini güncelleyerek devletlerin küresel imajına meşruiyet kazandırılmasına çabalamaktadır.

83 YTB, Faaliyet Raporu 2024, <https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/2024YiliFaaliyetRaporu.pdf> , Erişim 29.03.2025.

Bu çerçevede Türkiye'nin kamu diplomasisi araçlarından olan TİKA ve YTB, yalnızca dış politika hedeflerinin taşıyıcısı değil; aynı zamanda politik elitlerce 2000'lerden sonra Gönül Coğrafyası olarak tanımlanan bölgelerde Türkiye'ye yönelik toplumsal hafızasını yeniden üreten ve yapılandıran kurumlardır. 1992 yılında kurulan TİKA, başlangıçta kalkınma yardımı temelli bir kuruluş olarak işlev görse de zaman içerisinde yürüttüğü restorasyon, kültürel miras projeleri, teknik iş birlikleri ve eğitim programlarıyla çok katmanlı bir kamu diplomasisi aktörüne dönüşmüştür. Bu kurumun faaliyetleri yalnızca fiziki mekânların ihyasıyla sınırlı kalmamış, mekân etrafında örülen tarihsel anlatılar, dini semboller, kültürel pratikler ve kolektif duyguların da yeniden dolaşıma girmesini sağlamıştır. Bu çerçevede cami, külliye, köprü, han gibi Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait yapılar yeniden işlevlendirilirken, tarihsel bir süreklilik duygusu da yeniden canlandırılmaya çalışılmaktadır.

2010 yılında kurulan YTB ise, doğrudan birey ve topluluklarla çalışan bir kamu diplomasisi kurumu olarak farklı bir boyutta toplumsal hafızaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Özellikle Türkiye Bursları programı ile ülkeye gelen uluslararası öğrenciler, sadece eğitim almakla kalmayıp, Türkiye'nin sosyolojik, tarihsel ve kültürel kimliğiyle bütünleşen bir tecrübe yaşamaktadır. Bu tecrübe, ilerleyen yıllarda kendi ülkelerinde diplomatik, entelektüel ve ekonomik pozisyonlara geldiklerinde Türkiye ile sürdürülebilir bağlar kurmalarını kolaylaştırmaktadır. YTB'nin ayrıca diaspora çalışmaları, anma törenleri, kültürel etkinlikler ve hafıza projeleriyle, toplumsal hafızanın farklı coğrafyalarda ortak bir kimlik alanı oluşturacak şekilde yapılandırılmasına da destek vermektedir.

Bu kurumsal yapıların "tam kapsayıcı kamu diplomasisi" anlayışıyla çalışmaları, Türkiye'yi benzer stratejiler yürüten ülkelerden ayırtmaktadır. Türkiye yalnızca bir ülke imajı üretmekle kalmamakta, aynı zamanda mekânsal hafızanın (restorasyonlar), anlatısal hafızanın (hikâyeler, anmalar), bireysel hafızanın (öğrenci tecrübeleri) ve kolektif hafızanın (dini-kültürel süreklilik) bütünsel bir stratejiyle yeniden üretimini hedeflemektedir. Türkiye'nin kamu diplomasisi stratejisi hem tarihsel hafızayı hem kültürel sürekliliği hem de bireysel kimlik deneyimlerini birlikte ele alması bakımından çok katmanlı bir yapı sunmaktadır. TİKA ve YTB'nin faaliyetlerinin sürdürülebilirliği, yalnızca maddi kaynaklara değil, aynı zamanda bu kurumların kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesine, personel kalitesine, akademik iş birliklerine ve toplumsal meşruiyete de bağlıdır. Türkiye'nin Gönül Coğrafyasında yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri,

yumuşak gücün sadece bir dış politika aracı değil; aynı zamanda toplumsal hafızanın mekânsal, anlatısal ve bireysel düzeyde yeniden yapılandırılmasını hedefleyen bir stratejik zemin olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle Türkiye, yumuşak gücü salt bir propaganda aracı değil, kültürel süreklilik ve uluslararası etkileşim içinde yeniden kurulan ortak bir hafıza alanı olarak ele almayı hedeflemektedir.

Çin’in “Bir Kuşak Bir Yol” projesi ekonomik kalkınma temelli bir yumuşak güç stratejisi gibi sunulmakla birlikte, insan hakları ihlalleri, Tayvan’a yönelik tehditleri ve medyaya uyguladığı sansürle bu gücün meşruluğunu zedeleyen uygulamalara sahiptir. ABD ise sinema, müzik, dizi ve medya üzerinden yürüttüğü yumuşak güç stratejisini çok daha erken tarihlerde yapılandırmış; ancak bu güç sıklıkla oryantalist, etnosantrik ve İslamofobik temsillerle ilişkilendirilmiş, hegemonik bir kültür emperyalizmi olarak eleştirilmiştir. Özellikle Ortadoğu toplumlarında bu tür kültürel temsiller, kamuoyunun zihninde baskıcı bir Batı kimliğiyle özdeşleşmiştir. Bu da ABD’nin kültürel etkisini azaltan önemli bir unsurdur. Bu örnekler dikkate alındığında Türkiye’nin tarihsel süreklilik ve kültürel ortaklık ekseninde yapılandığı kamu diplomasisi söylemi, ev sahibi ülkelerdeki tüm aktörlerce homojen biçimde algılanmayabilmektedir. Özellikle postkolonyal okuma çerçevesinden bakıldığında, Osmanlı geçmişine yapılan vurgu bazı topluluklar tarafından “yeniden tahakküm” ya da “belleğin tek yönlü restorasyonu” olarak eleştirilebilir. Bu durum, yumuşak güç stratejisinin hedef toplum üzerindeki etkisini zaman zaman sınırlamakta ve farklı toplumsal hafıza anlatılarıyla çelişebilmektedir. Türkiye’nin yumuşak güç vizyonunun eleştirel perspektifleri de kapsayacak şekilde sürekli yeniden yapılandırması, stratejinin sürdürülebilirliği açısından kritik önemdedir.

Kaynakça

- Afary, Janet, and Kevin B. Anderson. *Foucault ve İran Devrimi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2015.
- Akar, Ercan ve Gürkaynak, Muharrem. “Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Avrupa Birliği Erasmus+ Programı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2022/1, Sayı: 42, ss. 263-294.
- Assmann, Jan. *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*, çev. Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015.
- Bachleitner, Kathrin. “Diplomacy with Memory: How the Past Is Employed for Future Foreign Policy,” *Foreign Policy Analysis*, cilt 15, sayı 4, Ekim 2019, ss. 492–508
- Bachleitner, Kathrin. *Collective Memory in International Relations*, Oxford University Press, Oxford, 2021.
- Bahçacı, Vildan. *Kültürel Diplomasiinin Yumuşak Güç Olarak Sinema Filmlerinde Kullanımı Üzerine Nitel Bir Analiz*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, 2022.
- Bakalov, Ivan. “Whither Soft Power? Divisions, Milestones, and Prospects of a Research Program in the Making”, *Journal of Political Power*, 12, 2019, ss. 129–151.
- Bloch, M. “Toplumsal Hafıza, Gelenek ve Adet: Yeni Çıkan Bir Kitap Hakkında”, içinde J. K. Olick, V. Vinitzky-Seroussi & D. Levy (Ed.), *Kolektif Hafıza Kitabı*, çev. Zehra Can, Ümit Keskin ve Tarık Özbek, Dipnot Yayınları, Ankara, 2019, ss. 163-171.
- Bundesfinanzministerium der Finanzen, “Willy Brandt – Kniefall von Warschau vor 50 Jahren”, 03. Aralık 2020, https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Bilderstrecken/Sondermarken/Programm_2020/Briefmarken_Programm_2020/2020_brandt.html, Erişim: 26.03.2025.
- Cornell, Agnes, Knutsen, Carl Henrik ve Teorell, Jan. “Bureaucracy and Growth”, *Comparative Political Studies*, 53(14), 2020, ss. 2246-2282.
- Cull, J. Nicholas. *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, Figueroa Press, Los Angeles, 2009.
- Çömlek, Aylin. *Bir Kurum Olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) (2010-2022)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, 2023, yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Dahl, Robert Alan. “The Concept of Power,” *Behavioral Science*, Cilt 2, Sayı 3, 1957, ss. 201-215.
- Dahl, Robert Alan. *Who Governs? Democracy and Power in an American City*, Yale University Press, New Haven, 1961.
- Ekşi, Muharrem. *Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2018.
- Eskicioğlu, Yiğit Cem. *Türk Diasporasında Toplumsal Hafıza ve Diasporik Kimlik*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, Uluslararası İlişkiler Bölümü, 2022.
- Foucault, Michel. “Orders of Discourse,” *Social Science Information*, No: 10(2), 1971, ss. 7-30, <https://doi.org/10.1177/053901847101000201>.
- Foucault, Michel. *Bilginin Arkeolojisi*, (çev. Veli Urhan), 3. Baskı, Birey Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- Gerth, Hans Heinrich, and Charles Wright Mills. *From Max Weber: Essays in Sociology*, Routledge, Oxon, 1948, s. 47.
- Giddens, Anthony. *Modernite ve Bireysel-Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, çev. Ümit Tatlıcan, Say Yayınları, Ankara, 2010.

- Halbwachs, Maurice. *Hafızanın Toplumsal Çerçevesi*, çev. Büşra Uçar, Heretik Yayınları, Ankara, 2016.
- Ischinger, Wolfgang. “Tarumjob: Botschafter in Washington,” içinde Enrico Brandt ve Christian Buck (der.), *Auswärtiges Amt, Diplomatie als Beruf*, 4. Baskı, Springer Fachmedien, Wiesbaden, 2005, ss. 154-155, 160.
- İletişim Başkanlığı. “Ulusal Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi ve Eylem Planı” hazırlandı, 06.07.2021, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/ulusal-kamu-diplomasisi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-hazırlandı>, Erişim: 27.03.2025.
- İletişim Başkanlığı. *Kamu Diplomasisi Nedir*, Ankara, İletişim Başkanlığı Yayınları, 2022.
- Kalın, İbrahim, “Soft Power and Public Diplomacy in Turkey”, *Perceptions*, No: 16 / 3, 2011, ss. 5-21.
- Karaarslan, Faruk. *Toplumsal Hafıza: Hatırlamanın ve Unutmanın Sosyolojisi*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2019.
- Karadağ, Haluk. *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut: Kamu Diplomasisi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2016, ss. 12-21.
- Kavoglu, Samet. “Kamu Diplomasisi Perspektifinden Uluslararası Yayıncılık: TRT Balkan Üzerine Bir İnceleme”. *Intermedia International E-Journal*, c. 9, no. 17, 2022, ss. 306-323.
- Keohane, Robert O. ve Joseph S. Nye. *Power and Interdependence*, 4. Baskı, Longman, Boston, 2011.
- Kersel, Morag M. ve Luke Christina. “Civil Societies? Heritage Diplomacy and Neo-Imperialism”, içinde Meskeel, Lynn (der.), *Global Heritage: A Reader*, Chichester, 2015, ss. 72-92.
- Keskin Tolga, Ergüler Güneş Aykut, Kara Said Serkan, Durhat İsmail, Ergen İhsan, Bozkurt Muhammer, *TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları 2020 Raporu*, [Link](#), Erişim: 28.03.2025.
- Keskin Tolga, Ergüler Güneş Aykut, Uslu Hacer Nagehan, Durhat İsmail, Kalincik Kadir, Özdemir Belma, Resuloğulları Enver, Ucael Osman, Yıldız Pınar, *TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları 2021 Raporu*, [Link](#), Erişim: 28.03.2025
- Keskin Tolga, İmre Seylan, Çopur Ersin, Uslu Hacer Nagehan, Nalçacıoğlu Mustafa, Resuloğulları Enver, *TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları 2022 Raporu*, [Link](#), Erişim: 28.03.2025.
- Kılıçoğlu, Gökmen, ve Ayhan Nuri Yılmaz. “Bir Kamu Diplomasisi Kurumu Olarak TİKA’nın AK Parti Döneminde Kullanılması”. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 2017, 116, Sy. 229, ss. 171-182.
- Köşer Akçapar, Şebnem ve Damla Bayraktar Aksel. “Public Diplomacy Through Diaspora Engagement: The Case of Turkey”, *Perceptions*, 22(3), 2017, ss. 135-160.
- Langenbacher, Eric ve Yoshhi Shain, *Power and the Past: Collective Memory and International Relations*, Georgetown University Press, Washington, D.C., 2010.
- LaRoche, Christopher David, and Simon Frankel Pratt. “Kenneth Waltz is not a neorealist (and why that matters),” *European Journal of International Relations*, 24(1), 2018, ss. 153-176.
- Leonard, Mark, “Diplomacy by Other Means”, *Foreign Policy*, No. 132, 2002, ss. 48–56.
- Lukes, Steven. *Power: A Radical View* (2. baskı), Palgrave Macmillan, New York, 2005, ss. 1-14.
- Lundestad, Geir. “Empire by Invitation? The United States and Western Europe, 1945-1952.” *Journal of Peace Research*, cilt 23, no. 3, 1986, ss. 263-277.
- Machiavelli, Niccolò. *Prens*, (çev: Kemal Atakay), Can Yayınları, İstanbul, 2018.
- Metin, Bahadır ve Sevinç, İsmail. “Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Uluslararası Öğrenci Hareketliliği”, *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 8, sayı 1, 2024, ss. 393-394.
- Mills, Charles Wright. *The Power Elite*, Oxford University Press, Oxford, 1956.

- Mutlutürk, Aysu ve Ali Resul Usul. “Kamu Diplomasisinde Kolektif Hafızanın Rolü: Avrupa Hafızası, Avrupa Kimliği ve Avrupa Birliği”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 24 (Özel Sayı), 2024, ss. 147-168.
- Nalçacıoğlu, Mustafa, Çopur, Ersin, Uslu Nagehan, Hacer, Aydoğdu, Burak Fahri, Bozyel, Mücahid. *TİKA, Faaliyet Raporu 2024*, 2025, <https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2025/02/TİKA-Faaliyet-Raporu-2024-2-web.pdf>, Ankara, 2025, Erişim: 28.03.2025.
- Nora, Pierre. “Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire”, *Representations*, 26, 1989, ss. 23.
- Nora, Pierre. *Hafıza Mekânları*, çev. Mehmet Emin Özcan, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.
- Nye, Joseph S. “Soft Power.” *Foreign Policy*, no. 80, 1990, ss. 153–158. <https://doi.org/10.2307/1148580>.
- Nye, Joseph S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004, ss. 107-109.
- Nye, Joseph Samuel. “Soft Power: The Evolution of a Concept”, *Journal of Political Power*, 2021, 14(1).
- Okumuş, Meryem. “Bir Dini Diploması Aktörü Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Dijital Hesaplarının Diyaloğsal İlişki”, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, c. 4, no. 1 (2021), ss. 153-170.
- Ökmen, Yunus Emre ve Göksu, Oğuz. “Kültürel Diplomasisi Bağlamında Türk Dizilerinin İhracatı ve Kültür Aktarımına Katkısı: ‘Diriliş Ertuğrul’ Örneği”, *Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler*, (Ed. Oğuz Göksu), Literatürk, Konya, 2019, ss. 247-291.
- Platon. *Devlet*, (çev. Sabahattin Eyüboğlu), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019.
- Sağlam, Esra. “Diaspora Politikalarına Yönelik Çağdaş Kuramsal Yaklaşımlar ve Türk Diaspora Politikası”, *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(27), 2020, ss. 744-774.
- Tauscher, Soner. “Merkel’in 2015 Mülteci Krizindeki Siyasi Rolü,” içinde Hacı M. Boyraz, Ahmet Bülbül ve Mehmet Öcal (der.), *Merkel Dönemi Alman Dış Politikası*, NEU Press, Konya, 2024, ss. 259-271.
- Tenenboim-Weinblatt, Keren. “Bridging Collective Memories and Public Agendas: Toward a Theory of Mediated Prospective Memory”, *Communication Theory*, 23, 2013, ss. 91-111.
- TİKA. “Faaliyetlerimiz”, <https://tika.gov.tr/faaliyetlerimiz/>, Erişim: 28.03.2025.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. 27.03.2025, [https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/tukiye-kamu-diplomasisi-strateji-belgesi-2024-2029.pdf](https://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa#:~:text=Co%C4%9Frafik%20da%C4%9F%C4%B1%C4%B1m%20bak%C4%B1m%C4%B1ndan%20257%20d%C4%B1%C5%9F4%C3%BC%20Okyanus%20ad%C4%B1r,Erişim: 27.03.2025.</p>
<p><i>Türkiye Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi 2024-2029</i>, <a href=), Erişim: 27.03.2025.
- Umut, Gökhan, Ersin Çopur, Doğukan Kanak, Enver Resuloğulları, Emre Yüksek, Nurçin Yıldız, Haluk Yıldız, Ayşe Dilsizoglu, Şerife Öztürk, Yasemin Cansuz Kurt. *TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları 2016 Raporu*, <https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2017/YAYINLAR/Faaliyet%20Raporlar%C4%B1/2016/T%C3%BCrkiye%20Kalk%C4%B1nma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%20Raporu%202016.pdf>, Erişim: 28.03.2025.
- Waltz, Kenneth. *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing, Massachusetts, 1979, ss. 191-192.
- Whyte, Leon. “Sun Tzu and the Art of Soft Power?”, *The Diplomat*, 31 Mart 2015, <https://thediplomat.com/2015/03/sun-tzu-and-the-art-of-soft-power/>, Erişim: 23.03.2025.

- Yağmurlu, Aslı. “Dijital Diplomasi: Kamu Diplomasisi Çerçevesinden Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve Türkiye Dışışleri Bakanlıkları İnternet Uygulamaları”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7, 2 (2019), ss. 1267-1295.
- Yapıcı, Utku. “Yumuşak Güç Ölçülebilir mi?”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2015, Cilt 12, Sayı 47, ss. 5-25.
- Yazar, Faruk. “Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Türk Dizi Sektörünün Değerlendirilmesi”. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 4, sy. 3, 2020, ss. 529-541.
- Yıldırım, Gonca. *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*, Beta Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 250-267.
- YTB. “Faaliyet Raporu 2021”, <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2022/BELGE-LER2022/2021%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf>, Erişim: 28.03.2025.
- YTB. “Faaliyet Raporu 2022”, <https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/2022%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>, Erişim: 28.03.2025.
- YTB. “Faaliyet Raporu 2023”, <https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/YTB%202023%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>, Erişim: 29.03.2025.
- YTB. “Faaliyet Raporu 2024”, <https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/2024Yili-FaaliyetRaporu.pdf>, Erişim: 29.03.2025.
- Yurtnac, Kemal. *Turkey's New Horizon: Turks Abroad and Related Communities*, SAM Papers, Centre for Strategic Research, 10.01.2012, <https://www.sam.gov.tr/papers/turkey-s-new-horizon-turks-abroad-and-related-communities-0>, Erişim: 20.03.2024.
- Zevurabel, Eviatar. “Social Memories: Steps to a Sociology of the Past”, *Qualitative Sociology*, 19(3), 1996, ss. 291-295.